

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра української філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

Магістр

Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.01 Філологія. Українська мова та література

на тему: **КОНЦЕПЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЖІНКИ В ТВОРЧОСТІ
ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО**

Шифр ДРФУМм.016192.01.05.00

студентки II курсу групи ФУМм-20-1 _____ Ю. М. Фурман

Керівник _____ Л. В. Олійник,
кандидат філологічних наук, доцент

До захисту допускаю:

завідувач кафедри української філології _____ І. Б. Царалунга

Хмельницький 2021

Хмельницький національний університет

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	української філології
Освітній рівень	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія.
Спеціалізація	035.01 Українська мова і література
Освітня програма	освітньо-професійна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри української філології
 _____ (Торчинський М. М.)
 24 вересня 2020 року

ЗАВДАННЯ на дипломну роботу **ФУРМАН ЮЛІЇ МИКОЛАЇВНИ**

1. Тема роботи: «Концепція особистості жінки в творчості Галини Вдовиченко», затверджена наказом ректора університету від 25 серпня 2021 року №102.

Керівник роботи – Л. В. Олійник

2. Термін подачі студентом завершеної роботи – грудень 2021 року.

3. Вихідні дані роботи

Такі дослідники, як В. Агеєва, І. Андрусяк, Г. Біберова, О. Білик, Т. Воробйова, Н. Котенко, М. Крупка, Ю. Кушнерюк, Г. Рижкова, Л. Таран, Т. Ткаченко, Г. Улюра, С. Філоненко зверталися до аналізу особливостей особистості жінки, однак не розглядали концепцію особистості жінки в творчості Галини Вдовиченко, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

4. Перелік підлеглих розробці питань

Розкрити сутність фемінізму

Виокремити основні етапи розвитку фемінізму у світі та в Україні зокрема

Пояснити зв'язок між фемінізмом та жіночою прозою

Визначити основних представниць української жіночої прози

Дослідити особливості формування особистості жінки у творчості Галини Вдовиченко

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти по роботі із вказівкою розділів, які їх стосуються			
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	НЕМАЄ		

7. Дата видачі завдання – 24 вересень 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН			
<i>№ з. п.</i>	<i>Найменування етапів дипломного дослідження</i>	<i>Строк виконання етапів роботи</i>	<i>Примітка</i>
1.	Обрання теми дипломної роботи	Вересень 2020 року	
2.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень 2020 року	
3.	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень – листопад 2020 року	
4.	Написання першого розділу дипломної роботи	Березень 2020 – квітень 2021 року	
5.	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірнику наукових праць та участі у конференціях	Січень, квітень, вересень 2021 року	
6.	Написання другого розділу дипломної роботи	Червень – жовтень 2020 року	
7.	Оформлення «чорнового варіанту» дипломної роботи	Листопад 2021 року	
8.	Попередній захист дипломної роботи	Грудень 2021 року	
9.	Остаточне завершення дипломної роботи	Грудень 2021 року	
10.	Подача дипломної роботи на кафедру	Грудень 2021 року	

Студент _____ Ю. М. Фурман

Керівник роботи _____ Л. В. Олійник

АНОТАЦІЯ

Тема роботи: «Концепція особистості жінки в творчості Галини Вдовиченко». Автор – **Фурман Ю. М.** Науковий керівник – **Олійник Л. В.** Обсяг дипломної роботи – 74 сторінки. Робота містить 81 джерело посилання.

Ключові слова: *фемінізм, жіноча проза, концепція особистості, жіночі образи, роман*

Мета дослідження – виявити у творчому доробку Галини Вдовиченко феміністичні риси, здійснити цілісний та комплексний аналіз жіночих образів у романах «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука Галини Вдовиченко в контексті сучасної української жіночої прози.

Відповідно до мети дослідження було поставлено ряд **завдань:**

з'ясувати сутність поняття «фемінізм», особливості становлення фемінізму, його вплив на розвиток суспільства; охарактеризувати особливості становлення та розвиток «жіночої літератури» в Україні; розглянути творчість сучасної української письменниці та журналістки Галини Вдовиченко у контексті доби; визначити рольові моделі героїнь прози Галини Вдовиченко; проаналізувати та визначити характерні риси жіночих образів на основі романів Галини Вдовиченко.

Об'єктом дослідження є жіноча проза Галини Вдовиченко.

Предмет наукової розвідки – особливості жіночих образів романів «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука».

У дипломній роботі представлено теоретичні засади фемінізму як напряму в літературознавстві. З'ясовано його вплив на жіночу прозу, який виявляється у будові світобачення головних героїнь.

Проаналізовано головних героїнь прози Галини Вдовиченко і визначено особливості їх формування і становлення як особистостей, а також поділено на рольові моделі: Берегиня, ділова жінка, жінка-воїн.

Автор _____

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	11
1.1. Фемінізм: дефініції поняття, історія розвитку та етапи становлення в літературі.....	11
1.2. Виникнення і розвиток феміністичних тенденцій в Україні.....	15
1.3. Особливості представлення феміністичних ідей в українській літературі.....	18
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ТВОРЧІСТЬ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	31
2.1. Літературний портрет Галини Вдовиченко.....	31
2.2. Художні особливості жіночої прози Галини Вдовиченко.....	36
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ТВОРЧОСТІ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО.....	42
3.1. Гендерна інтерпретація образів у романі «Купальниця».....	42
3.2. Типологія жіночих образів у романах «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука».....	49
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67

ВСТУП

Галина Вдовиченко – яскрава особистість в історії сучасної української жіночої прози. Її літературна спадщина насамперед складається із романів, у яких яскраво помітний вплив фемінізму. У кожному творі Г. Вдовиченко акцентує увагу на певних жіночих проблемах і методах їх подолання. Жіноча проза письменниці є надзвичайно зворушливою, душевною, із додаванням психологічних мотивів. У творчості Г. Вдовиченко яскраво простежується концепція особистості сучасної жінки – вольова, незалежна, цілеспрямована.

Дослідженню жіночої прози, зокрема і концепції особистості жінки в ній, присвячено чимало праць українських дослідників: В. Агеєва [2], І. Андрусак [4], Г. Біберова [6], О. Білик [7], Т. Воробйова [16], Н. Котенко [29], М. Крупка [31], Ю. Кушнерюк [32], Г. Рижкова [43,44], Л. Таран [54-55], Т. Ткаченко [58], Г. Улюра [62], С. Філоненко [76-78].

В. Агеєва у монографії «Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського фемінізму» звертає увагу на кризі патріархальних цінностей у модерній культурі, а також розглядає специфіку жіночого письма, особливості його розвитку [2].

Дослідницею Г. Рижковою у праці «Українська «жіноча» проза 90-х років ХХ – початку ХХІ ст.: жанрові і наративні моделі та лінгвопоетика» описано наявність жанрового розмаїття творів «жіночої» прози 1990 – 2000 рр., проаналізовано особливості вживання урбаністичної говірки із додаванням книжної лексики [43].

Ткаченко Т. у монографії «Феномен жіночого прозописьма в українській літературі другої половини ХХ – початку ХХІ століття» визначає домінуючі мотиви жіночої прози, зображує динамічність розвитку жіночої літературної традиції [57].

С. Філоненко у монографії «Концепція особистості жінки в українській жіночій прозі кінця 90-х рр. ХХ століття» з'ясовує особливості появи

феномену жіночої прози, її зв'язок із феміністичною теорією, а також осмислене концепцію особистості жінки, її зв'язок із концепцією світу.

У статті «"Інша мова жінки": художні особливості української жіночої прози 90-х рр. ХХ ст.» дослідниця С. Філоненко розглядає проблему виникнення нової концепції жінки в українській жіночій прозі 90-х рр. Дослідниця стверджує, що це «зумовлює формування певних специфічних художніх особливостей жіночої прози: полемічну заостреність, суб'єктивізацію і ліризацію, включення автобіографічних елементів, застосування нового символіко-міфологічного типу психологізму, ускладнення наративу» [26].

Проза Г. Вдовиченко стала надзвичайно важливою частиною в національній художній свідомості та сучасній художній практиці на межі ХХ – ХХІ століття. Критики та літературознавці (Р. Гнатюк, Г. Горбунова, Т. Дігай, Я. Дубинянська, М. Іванцова, А. Куликов, Ж. Куява, К. Лисенко, І. Славінська та ін.) у своїх дослідженнях відзначають колоритність та яскраву феміністичність прози Г. Вдовиченко. Зазначають, що поєднання рис любовного роману та феміністичних мотивів, визначає специфіку жіночої прози письменниці, а також виокремлюють такі особливості жіночої прози Г. Вдовиченко:

- поєднання реальності та казковості;
- яскраві романтичні мотиви;
- наявність феміністичної проблематики та шляхів її вирішення;
- детективні мотиви, які додають сюжету динаміки;
- конфлікт між власним бажанням і вимогами суспільства;
- боротьба за визнання у суспільстві.

Така специфіка робить жіночу прозу Г. Вдовиченко справді оригінальною, наснаженою справжньою жіночою неповторною енергетикою.

Актуальність теми дипломної роботи визначається тим, що в сучасному літературознавстві відсутні наукові розвідки, які б містили комплексний аналіз жіночої прози Г. Вдовиченко на стильовому та образному рівнях.

Мета роботи: виявити у творчому доробку Г. Вдовиченко феміністичні риси, здійснити цілісний та комплексний аналіз жіночих образів у романах «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука» письменниці в контексті сучасної української жіночої прози.

Завдання:

- з'ясувати сутність поняття «фемінізм», особливості становлення фемінізму, його вплив на розвиток суспільства;
- охарактеризувати особливості становлення та розвиток «жіночої літератури» в Україні;
- розглянути творчість сучасної української письменниці та журналістки Г. Вдовиченко у контексті доби;
- визначити рольові моделі героїнь прози Г. Вдовиченко;
- проаналізувати та визначити характерні риси жіночих образів на основі романів Г. Вдовиченко.

Об'єкт дослідження дипломної роботи – жіноча проза Галини Вдовиченко.

Предметом наукової розвідки є особливості жіночих образів романів «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука».

Методи дослідження. При написанні роботи застосовувалися історико-генетичний, культурно-історичний, герменевтичний, психологічний методи.

За допомогою історико-генетичного методу ми дослідили особливості формування фемінізму, етапи його розвитку.

Культурно-історичний метод допоміг нам з'ясувати значення фемінізму в історії літературознавства, а також проаналізувати специфіку жіночої прози Г. Вдовиченко у контексті доби.

Завдяки герменевтичному методу здійснили інтерпретацію жіночих образів у жіночій прозі Г. Вдовиченко. Використавши психологічний метод, ми змогли здійснити глибокий психологічний аналіз героїнь прози Г. Вдовиченко.

Наукова новизна наукової праці визначається тим, що в ній вперше здійснено спробу комплексного аналізу жіночих образів романів Г. Вдовиченко «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука», за класифікацією науковиці О. Кісь виокремлено різні рольові моделі жіночих персонажів.

Практична цінність наукового дослідження полягає у тому, що його результати можна використовувати при написанні рефератів, курсових і магістерських робіт студентами філологічних спеціальностей, під час викладання курсів «Історія української літератури», «Сучасний літературний процес» у вищих навчальних закладах.

Джерельна база: філологічні і гендерні словники, підручники з літературознавства, наукові праці: В. Агеєва «Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського фемінізму», О. Кісь «Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні», С. Павличко «Фемінізм», «Дискурс модернізму в українській літературі», С. Філоненко «Концепція особистості жінки в українській жіночій прозі кінця 90-х рр. ХХ століття».

Апробація результатів дослідження. Основні положення наукової роботи висвітлені у двох наукових статтях, підготовлених до друку у збірниках наукових праць: «Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика» та «Поділля. Філологічні студії».

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 74 с.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

1.1. Фемінізм: дефініції поняття, історія розвитку та етапи становлення в літературі

Фемінізм – соціально-політичний, культурний та інтелектуальний рух, в основу якого покладено ідею про досягнення рівних прав жінок, спрямований на досягнення рівних прав жінок і на побудову суспільства, в якому цінності не будуть визначитися за чоловічими мірками [65].

Фемінізм – постмодерністський напрям, що набув популярності в другій половині ХХ століття. Ідеологія європейського фемінізму представлена такими науковими працями: М. Волстонкафт «Виправдання прав жінки» (1792 р.), П. Б. Шеллі «Визволений Прометей» (1820 р.), К. Нортон «Природне праві матері на опікування своєю дитиною» (1837 р.), М. Фулер «Жінка в дев'ятнадцятому столітті» (1845 р.), Джон Стюарт Мілль «Поневолення жінок» (1861 р.), С. де Бовуар «Друга стаття» (1946 р.) [73].

Фемінізм – положення, принципи, ідеології, які спрямовані на вирішення проблем жінок, а саме: правова, політична, суспільна рівність з чоловіками.

Основою фемінізму є переконання про нерівність між чоловіками і жінками, а також те, що жінки постійно стикаються із різноманітними упередженнями.

Історія фемінізму починається ще у ХVІІІ столітті, коли у Європі розпочалися революційні події. Зокрема, у Франції разом із революцією розпочався і жіночий рух за надання для них виборчих прав.

Жіночий рух підтримували і такі відомі французькі філософи, як Вольтер, Д. Дідро, Ш. Монтеск'є, які були переконані в тому, що жінка не є

меншовартісною, а заслуговує на теж становище у суспільстві, що і чоловіки [64].

Жіноча спільнота заявила про своє існування участю у Великій Французькій революції. Вони організували різноманітні клуби, випуск періодики. Однак, незважаючи на такі активні дії, влада не змогла домогтися для жінок рівності із чоловіками, оскільки патріархальна католицька церква стала цьому на заваді. Саме це і стало причиною того, що виникло таке явище як фемінізм.

Першим документом, у якому були розглянуті питання щодо поліпшення жіночого становища у суспільстві, встановлення для жінок свободи, рівності та громадянських прав, стала «Декларація прав жінки і громадянки» відомої громадської діячки Олімпії де Гуж. У своїх статтях вона звертала увагу спільноти на становище жінки у соціумі.

Фемінізм ХХ століття можна поділити на три етапи.

Перший етап – це продовженням фемінізму «першої хвилі». Він сформувався ще у ХІХ столітті та тривав до середини ХХ ст.

«Перша хвиля» фемінізму стала увійшла в історію тим, що саме тоді жінки почали боротися за свої юридичні права. Вона розпочалася у 1848 році зборами у Сенеці Фолз (США, Нью-Йорк) і була завершена тоді, коли розпочалася Перша світова війна (1914).

До першого етапу відносять виникнення ліберального фемінізму, суфражизм, мілітантство, фемінізм особливих прав, фемінізм державного забезпечення (welfare feminism), анархо-фемінізм [20].

Перший етап фемінізму (суфражистський рух) визначається боротьбою жінок за надання виборчих прав нарівні з чоловіками.. Найбільш популярним він став у США та Великій Британії.

Знаковим для цього руху стало створення Суспільно-політичної унії жінок WSPU (Woman's Social and Political Union (1903 р., Манчестер, Англія). Кредом організації обрали такий вислів: «Дії, а не слова».

«У межах фемінізму «першої хвилі» визначимо два головні напрями: ліберальний і соціалістичний. Вимога рівних з чоловіками виборчих прав відповідала суті лібералізму» [45]. Лібералізм характеризувався такими вимогами: отримання освіти нарівні з чоловіками, право на володіння особистим майном для заміжніх жінок, однакові умови щодо питань розлучень і отримання прав на дітей.

Представниками соціалістичного напрямку фемінізму були:

- А. Бебель (1840–1913),
- К. Цеткін (1857–1933),
- О. Коллонтай (1872–1952).

А. Бебель – автор праці «Жінка і соціалізм» (1883 р.) [68].

Протягом першого етапу фемінізму у США сформувався поділ, заснований на расових суперечностях. Причиною цього стало те, що перші американські суфражистки здебільшого були білими жінками і належали до заможного прошарку населення. Проблеми, які вони порушили, стосувалися всіх жінок [45].

До порушених проблем темношкірі жительки Америки додали інші – ті, які стосуються різних форм дискримінації. Це спричинило створення окремих структур для білих і темношкірих жінок. Особливо це стало помітним після надання у 1920 р. жінкам рівних з чоловіками виборчих прав. У багатьох штатах велика кількість темношкірих жителів продовжували залишатися без цього права.

Другий етап фемінізму розпочався у 60-х роках ХХ ст. Він має декілька варіацій назв: «друга хвиля фемінізму», неофемінізм або сучасний фемінізм. Авторство терміна «друга хвиля» фемінізму належить Марш Вайнман Лір.

Його використовують для означення «жіночих рухів у США, Сполученому Королівстві та деяких інших країнах Західної Європи наприкінці 60-х років ХХ ст».

На другий етап фемінізму суттєво вплинуло історіософське дослідження «Друга стаття» С. де Бовуар. У цій книзі письменниця звернула увагу на концепцію особистості жінки, розглянула сукупність проблем, які пов'язані з жіночим становищем у французькому суспільстві. С. де Бовуар дослідила національні особливості виховання дівчат, моделі поведінки та на основі цього показала, що «причини залежності становища жінки не в біологічних відмінностях, правовій чи соціально-економічній нерівності, а в історично сформованій уяві про жінку в суспільстві та культурі» [52].

Фемінізм «третьої хвилі» (неофемінізм) був започаткований у 90-х роках ХХ століття і триває досі. Створила це визначення американська письменниця Р. Уолкер, авторка статті «Стаючи третьою хвилею», яка була опублікована у феміністичному виданні «Ms» у 1992 році, ставши маніфестом неофемінізму. У цій праці Р. Уолкер звернула увагу на те, що означає бути феміністкою особисто для неї: «Бути феміністкою – означає наповнення ідеологією рівності та жіночої сили кожної частини мого життя. Йдеться про пошуки власної ясності в середовищі системної деструкції, поєднання в сестринстві з іншими жінками, навіть якщо ми й розділені, розуміння структур влади для того, щоби взяти їх під сумнів» [47].

Фемінізм «третьої хвилі» виник як критична реакція жінок на радикальний фемінізм. Особливість цього напрямку визначається тим, що він акцентує увагу на тому, ким може бути жінка. «Вона може бути ким захоче за умови, що це буде її особистий, свідомий вибір» [20].

Отож, розвиток фемінізму ХХ століття складається із трьох етапів розвитку:

- перший етап (продовження фемінізму «першої хвилі»);
- другий етап (неофемінізм);

– третій етап (неофемінізм).

Усі ці етапи визначаються постійною боротьбою жінок за право голосу, право рівності з чоловіками, можливість здобувати освіту, реалізувати себе як особистість як у психологічному, так і професійному плані.

1.2. Виникнення і розвиток феміністичних тенденцій в Україні

Феміністичний рух в Україні характеризувався боротьбою жінок за надання для них політичних, економічних, особистих свобод. Жінки, які активно підтримували феміністичний рух, мали потребу в тому, щоб об'єднатися в одній великій організації. Саме так виникло одне з найбільших феміністичних угруповань у Європі – Союз українок. Воно було засноване в 1920-х роках М. Рудницькою, яка стала першим в Україні організатором феміністичної спільноти.

Хоча у часи радянської епохи фемінізм класифікувався як буржуазна ідеологія (антирадянська і контрреволюційна), після здобуття Україною незалежності у 1991 році феміністський рух відродився і наразі активно розвивається як активізм, гендерні дослідження, феміністичне мистецтво, гендерні медіа та гендерна політика [63].

Жінки-феміністки одразу почали займатися просвітництвом, яке було просто необхідним, оскільки на території України панував патріархальний лад, котрий спростовував роль жінки у суспільстві. Жіноча спільнота відчула потребу довести те, що вони заслуговують на усі ті права, якими володіють чоловіки. Крім того, за переконаннями патріархального устрою, жінка не вважалася повноцінною особистістю, яка здатна приймати розумні рішення.

Ще один аспект, через який утискалася особистість жінки, полягав у відсутності права на повноцінну освіту. Дівчат змалечку готували до того, що вони мають бути ідеальними господарками, тобто, вміти шити, вишивати,

в'язати, готувати смачну їжу, прибирати, привітно зустрічати гостей. Освіта вважалася тим фактором, який є небезпечним, оскільки вчить непокорі.

Проблемами перших десятиліть минулого століття вважають боротьбу за надання жінкам виборчих прав і і можливості отримати освіту.

У працях таких відомих теоретиків українського фемінізму як Х. Алчевська, О. Кобилянська, Н. Кобринська були викладені погляди на становище та роль української жінки в суспільстві, яку пізніші дослідники назвали концепцією прагматичного фемінізму. Коли ж у 1887 р. зусиллями Н. Кобринської та О. Пчілки було видано жіночий альманах «Перший вінок», то мета руху була сформульована як національне відродження [67, с. 305].

Своїм розвитком феміністичний напрям в Україні може завдячувати появі численних організацій, які займалися культурно-освітньою, видавничою, політичною, а також добродійною діяльністю. До таких організацій належать: «Світське жіноче товариство», «Жіноче товариство О. Доброграєвої», «Клуб русинок», «Кружок українських дівчат», «Товариство руських жінок на Буковині», «Жіноча громада», «Союз українок». Бурхлива діяльність цих організацій засвідчила те, що жіночий рух став частиною культурно-громадського життя українців.

Водночас слід відмітити, що в українському суспільстві склалася парадоксальна ситуація – з одного боку, суспільство хоч і з певним застереженням, але сприймало процес соціалізації жінок, з іншого – підкидало його ідейний вираз – фемінізм як занадто радикальне вчення [67].

Феміністичні ідеї досить часто порівнюють з ідеями національного відродження. Саме фемінізм пов'язували із надіями на вирішення багатьох соціальних проблем, до яких входили не тільки жіночі. Однак, відсутність освіти для жінок зумовила те, що вони почали сторожко ставитися до фемінізму. Проте теоретиками українського жіночого руху (Х. Алчевською, О. Кобилянською, Н. Кобринською, С. Русовою) було створено концепцію,

яка мала назву «прагматичний» (практичний) фемінізм. Ця концепція ґрунтувалася на засадах демократизму, ідеї національного поступу, реаліях культурно-освітньої і громадсько-політичної діяльності. Саме прагматичний фемінізм став спільним явищем для жіночих спільнот усіх народів, що перебували на етапі передіндустріального суспільства і головним завданням мали реалізацію національно-визвольних прагнень [49, с. 81-82].

У 1930 роках «жіноче питання» було оголошене повністю вирішеним. Незважаючи на відхід від традиційного фемінізму, розв'язання проблеми суспільного рівноправ'я жінок у радянський період характеризувалося підвищенням їхнього освітнього та професійного рівня, активною участю в науковому, літературно-мистецькому житті країни. Водночас нерозв'язаними залишилися проблеми «подвійного навантаження» жінок (на виробництві та вдома), захисту материнства тощо. У порівнянні з розвиненими країнами жінки України мали дуже невелике представництво у вищих органах державної влади, порівняно небагато їх було у виробничо-бізнесовій еліті [56, с. 124].

Значного поширення феміністський український рух набув в другій половині 1990 рр. Саме тоді були засновані різноманітні об'єднання, клуби, політичні партії такі, як «Жінки України», Всеукраїнська партія жіночих ініціатив, Жіноча народна партія».

Наприкінці 90-х років ХХ століття були засновані понад 100 жіночих угруповань, які значною мірою вплинули на визнання жіночого руху, поліпшення становища жінок у суспільстві.

Напевно, найяскравішою постаттю фемінізму незалежної України є Соломія Павличко, донька відомого українського поета, перекладача Дмитра Павличка. Вона відіграла велику роль в історії української культури, будучи і перекладачкою, і продовжувачем феміністичних традицій. У 1992 році вона утворила видавництво «Основи», в якому була очільником редакційної ради і

займалася видавничою політикою. Саме С. Павличко видала такі феміністичні праці як «Друга стаття» С. де Бовуар і «Сексуальну політику» К. Міллетт, які стали основою для подальших досліджень

Вона добре розуміла, чому фемінізм викликає такий спротив: адже йдеться про владу – суспільну, економічну, родинну. А там, де є влада, там є й боротьба [61].

Підсумовуючи, зазначимо те, що український фемінізм як суспільне явище можна констатувати, що фемінізм як суспільне явище пройшов тривалий процес становлення. Феміністичний рух в Україні, перш за все характеризується розвитком жіночого руху. Такі організації, як «Клуб русинок», «Кружок українських дівчат», «Товариство руських жінок на Буковині», «Жіноча громада», «Союз українок», стали борцями за емансипаційний рух, довівши, що він є частиною громадсько-культурного життя українців.

1.3. Особливості представлення феміністичних ідей в українській літературі

Жіноча творчість у сучасному українському письменстві спирається на потужну літературну традицію, представлену такими іменами як Ірина Вільде, Марко Вовчок, К. Гриневичева, О. Кобилянська, Н. Кобринська, Н. Королева, Олена Пчілка, О. Теліга, Леся Українка та інші. Однак лише на початку 90-х років ХХ століття вітчизняна жіноча проза усвідомлюється як літературний феномен, естетична цілісність [72].

Однак виникають проблеми, які пов'язані з ідентифікацією у плані термінів. Водночас вживають такі поняття, як «жіноча проза», «жіноча поезія», «жіноче письмо», «жіноча література», з яких випливає питання про те, чи «означає стать літературну творчість».

Чимало дослідників є противниками думки, що літературу можна ділити за статевою ознакою, натомість пропонують поділ на погану і добру. Головною причиною такого несприйняття є те, що жінка вважається меншовартісною.

Російський критик М. Зав'ялова іронічно характеризує коріння цього стереотипу: «Так навіщо ж цей поділ на чоловічу й жіночу літературу? Може, й немає її зовсім, а є погана й добра? Під останньою, правда, розуміється, що «ця ваша жіноча література погана, і ви намагаєтеся виторговувати собі пільги». А ще мається на увазі, що це питання треба закрити і не дошукуватися того, чому жіноча література погана» [25, с.8-9].

Прикметною рисою літератури кінця XIX – початку XX століття стало поширення суперечки, між представниками народництва, які орієнтувалися на збереження національної самобутності, і модерністичним напрямом, який мав на меті прищеплення нових естетичних принципів і наслідував загальноєвропейський процес.

Н. Кобринська – одна із перших теоретиків фемінізму на теренах України. Вона стала справжнім взірцем для цілого покоління жінок, вказавши їм шлях до волі. Свою літературну творчість Н. Кобринська розглядала як зброю, з допомогою якої вона покаже українським жінкам вихід із безправного становища. Н. Кобринська вважала просвітництво жінок справою усього свого життя, адже нема більш величного явища, ніж те, коли освічена жінка має свої переконання, які не залежать від чоловічої статі.

Ці ідеї втілилися у створенні організації «Товариство руських жінок» (1884). Саме це товариство за редакцією Н. Кобринської та Олени Пчілки видало альманах «Перший вінок» (1887).

У «Першому вінку» вміщено п'ять публіцистичних статей Н. Кобринської («Про рух жіночий в новіших часах», «Українське жіноцтво в Галичині в наших часах», «Про первісну ціль Товариства руських жінок у

Станіславові» та ін.), в яких вона виклала своє розуміння жіночого руху, висвітлила його історію і теорію на фактах, узятих з життя європейських країн. Першочерговим завданням на шляху емансипації української жінки, відповідно, повинна стати зміна її власного світогляду, усвідомлення свого становища в суспільстві і сім'ї, тобто зміна психології [28].

У своєму літературному дебюті – оповіданні «Дух часу», Н. Кобринська розкрила тему страху патріархального суспільства проти усього нового.

Головний персонаж твору – пані Шумінська, яка більше всього боїться осуду від людей. Вона більше усього хвилюється про те, як же це буде, коли весілля її дочки святкуватиметься не по-попівськи. Замість того, щоб радіти за свою дочку, яка знайшла кохання, пані Шумінська картає себе тим, що подумають люди таке скромне весілля.

Героїня оповідання «Задля кусника хліба» (1883) відчуває себе надто нещасною, навіть попри відсутність явних причин.

Для Галі головними є матеріальні цінності, визнання серед людей. Саме через це вона ігнорує закоханого Антона, адже він усього лише вчитель. Галя чекає для себе нареченого попа, з яким стане попадею.

На прикладі Галі Н. Кобринська зображує примітивізм її цінностей, оскільки Галю хвилює лише одне – знайти багатого жениха. Коли ж не вдалося знайти чоловіка зі статками, Галя змушена була вийти заміж за Антона, проте щастя від того не мала.

В українській літературі реалізація жіночого питання яскраво проявилася у творчості Марко Вовчок, яка володіла неабияким письменницьким даром. Навіть Т. Шевченко називав її «своєю донею». Про Марка Вовчка можна сказати, що одного ранку вона прокинулася знаменитою. Щоправда прокинулася вона в українському Немирові (тоді Подільської губернії), де жила з чоловіком О. Марковичем, а стала знаменитою в Петербурзі, де в грудні 1857 р. П. Куліш видав її першу

книжку «Народні оповідання». Тоді в північній російській столиці ще ніхто не знав, хто такий отой Марко Вовчок. А коли в літературних салонах з'явилася прекрасна, чарівна 24-річна жінка, здивуванню літературного Петербурга не було меж [59].

Марія Маркович (справжнє ім'я) бере чоловічий псевдонім, має популярність та підтримку найвпливовіших письменників-чоловіків. Марко Вовчок – справжня представниця сильного жіноцтва. Вона не звертає увагу на суспільні норми, пересуди. Легко закохувалася у чоловіків, так само легко і кидала їх.

Вона, як одна із найбільш радикальних феміністок, зазначала: «Нам треба ясно відмежувати справу жіночих організацій і товариств жіночих з їх найістотнішої суті, жіночих після їх програми і цілі, – від організації, що з жіночим питанням в його модернім розумінню не мають нічого спільного, що є жіночими лише після поля їх членів, а в дійсності вони філантропійні, просвітні, господарські чи інші» [60].

Марко Вовчок стала знаменитою завдяки своїй першій книзі «Народні оповідання». У ній яскраво висвітлена доля безправних жінок-селянок, які мусять мовчки коритися панам, а також виразно простежується біль і хвилювання Марко Вовчок за долю нещасного жіноцтва.

«Народні оповідання» не могли сприйматися інакше, ніж у дискурсі епохи скасування кріпацтва. Книжка виявилася гостро актуальною й навіть злободенною, піднімала питання про становище селянства, несумісність природного розвитку народу в цілому і кожної особистості зокрема з примусом і панським самодурством як неодмінними атрибутами кріпацтва» [60]. Збірка «Народні оповідання» просякнута жіночим болем, тугою, безвихіддю.

У оповіданні «Горпина» Марко Вовчок змальовує щасливу молоду матір, яка нещодавно народила донечку, і не може натішитися нею. Проте

раптово дитина захворіла, а бідолашна мати не може доглядати за нею, оскільки пан жене на поле. Через відсутність належного догляду дитинка помирає, а матір, не в змозі пережити це, божеволіє.

Оповідання «Горпина» – трагічний приклад того, що жінка не вважається особистістю, вона всього лише робоча сила, яку можна використовувати та усіяко знущатися.

Виразно простежена тема безправної жінки ще в одному оповіданні «Данило Гурч». Головна героїнею є дівчина Наталя, яка збирається виходити заміж, однак мати не дає згоду на її шлюб, вважаючи нареченого занадто бідним.

Коли ж до Наталі починає залицятися багатій Данило Гурч, то мати одразу ж дає згоду на ці стосунки, попри відсутність бажання самої дочки.

Наталя не має права вибору – вона мовчки мусить підкорятися спочатку своїй матері, а потім і чоловікові. Але варто зазначити, що дівчина не може забути свого справжнього коханого, тож одного дня вирішує піти в рідне село. Однак, її наздоганяє чоловік Данило, який попросту вбиває її через ревності.

У оповіданні «Данило Гурч» яскраво зображена проблема поневолення жінки як у моральному плані, так і в фізичному. Безправність жінки та безкарність чоловіка – головні проблеми в цьому творі.

Варто звернути увагу на те, що хоча Марко Вовчок за переконаннями і була феміністкою, проте у своїх творах зображувала не сильних, сміливих жінок, а безправних, пригнічених. Інакше кажучи, у своїх творах письменниця зображувала феміністичні проблеми, однак не пропонувала шляхів їх вирішення.

Леся Українка та О. Кобилянська, будучи наслідниками Марка Вовчка, Олени Пчілки, Ганни Барвінок, Н. Кобринської, продовжили їхні починання своїми сміливими творами, в яких постає сильна жінка. «Літературний образ

жінки XIX століття – «покритки», «бурлачки», «повії», що були квінтесенцією горя, нещастя й немочі, відступив перед «царівною» і «одержимою духом». «В українській літературі вперше прозвучав інтелігентний жіночий голос, а разом з ним і феміністична ідея», – зазначила С. Павличко [69].

Уперше в українській літературі постає сильна жінка, котра не боїться ніяких перешкод. Вона не вважає за потрібне виправдовуватися перед кимось за свій вибір, адже є цілком сформованою особистістю

Відома дослідниця української культури Ф. Кошарська пропонує такий цікавий термін «маскарад фемінізму». «З одного боку, він може бути використаний як засіб «феміністичної критики», з іншого – відповідає враженню від сприйняття змісту літературних творів даного періоду пересічним читачем. Саме це явище «замаскованості» фемінізму стало ознакою, притаманною українському літературному рухові» [42, с. 23].

Леся Українка мала деякий скептицизм стосовно фемінізму, оскільки була переконана, що жіночі проблеми не можуть вирішуватися окремо від суспільних. Ось що вона писала стосовно пропозиції про співпрацю від Н. Кобринської: «Очевидно, ми порозумітись не можемо. Вона задала, наприклад, мені такі теми: «Жінка-українка та її діяльність на полі національного відродження», а я не розумію, як би се приступитись до такої незвичайної теми» [70].

На межі XIX–XX ст. Леся Українка й О. Кобилянська створили нові типи жіночих характерів. На заміну слабкій, безправній істоті прийшла сильна і соціально активна жінка, яка не боїться заявити про себе у суспільстві. Ольга Кобилянська у своїх повістях «Людина» і «Царівна» засвідчила народження нового етапу в розвитку української жіночої прози. У прозі О. Кобилянської цікаво поєднаний опис життя міщан із психологічною прозою.

«Нова» жінка О. Кобилянської – «людина сильна характером, позбавлена романтичності, спроможна на виклик суспільству. Саме цих рис бракувало жіночим образам у чоловічій народницькій літературі» [57].

Літературна творчість Лесі Українки теж стала об'єктом феміністичної критики. У своїх творах поетеса намагалася підійти до феміністичної проблематики не заангажовано, а об'єктивно.

С. Павличко у творчості Лесі Українки виокремлює дві головні позиції: з одного боку, вона говорить про природність феміністичної ідеї, яка не потребує доказів, з іншого, – вказує на досить сумний стан жіноцтва і потребу боротьби [70, с. 99].

Героїні драматичних творів Лесі Українки відчують на собі всю важкість жіночої трагедії: зради, жіноча самотність

Феміністичні мотиви, наголошення відмінності жіночого і чоловічого світосприйняття, розкриття патріархальних стереотипів, вторинності традиційно жіночих суспільних ролей знаходимо в ще одному драматичному творі Лесі Українки «Кассандра» [70, с. 99].

В основу драми ліг давньогрецький міф про віщунку Кассандру і бога Апполона. Закохавшись у просту смертну, Апполон нагородив її даром передбачення, проте, відкинутий нею, наклав прокляття, згідно з яким ніхто не буде вірити пророцтвам Кассандри.

Кассандра попереджує, що скарги, загарбані силою, принесуть із собою лише нещастя. Найбільше Кассандра протестує проти ролі берегині домашнього вогнища. Вона повністю заперечує усі суспільні вимоги, обмеження стосовно себе.

Вона вважає, що все здобує, завойоване насильством, мало що варте. Її не зваблюють ні слава, ні влада, ні гроші. А ще більше вона прагне зректися патріархального «гінекею», до якого вона просто не належить. Кассандра відкидає роль берегині родинного вогнища, за що їй дорікають

«нежіночністю». Відмовившись від жіночих пріоритетів, Кассандра цілком не претендує на місце в чоловічій ієрархії. Відкидаючи і чоловічі, і жіночі патріархальні цінності (меч і прядку), Кассандра залишається цілковито самотньою і своєю смертю утверджує неможливість пристосування [70].

Головним конфліктом драматичного твору «Камінний господар» стає розбіжність між жіночими і чоловічими цінностями, підпорядкування жінки, її долі чоловічим примхам. У драмі перед нами постають дві різні жінки. Анна, яка не чинить супротиву, підкорившись долі, і Долорес, яка зуміла побороти патріархальні принципи.

Ще однією драмою із феміністичними рисами є «Одержима». Перед нами постає героїня Міріам, яка є настільки сміливою, що сперечається навіть із самим Богом, доводячи йому те, що підлий народ не вартий такої великої жертви. Міріам – тип жінки, яку не лякають ні пересуди, ні погрози. Вона вважає себе повноцінною особистістю, тож не побоюється відстоювати власні погляди.

Аналізуючи феміністичні особливості творчості Лесі Українки неможливо пройти повз твори із середньовічною тематикою («Осіньна казка», «Ізольда Білорука»).

Так зване обожнювання прекрасної дами в епоху лицарства насправді принижує жінку, оскільки зображує її лише як істоту, що здатна бути ідеалом якогось чоловіка, а не повноцінною особистістю.

С. де Бовуар наголосила: «Ця войовнича цивілізація здатна була лише зневажати жінку. Для лицаря кінь становив значно більшу цінність, ніж «дама серця» [70, с. 99]. Інша дослідниця, К. Міллет, стверджує, що лицарство є «своєрідною грайливою компенсацією, що дозволяє залежній жінці бодай про людське око зберегти свою гідність» [70, с. 70].

Ще одна яскрава представниця української феміністичної літератури – О. Кобилянська. Особливе місце серед її феміністичних творів посідає

«Царівна». Цей твір є автобіографічним, оскільки в головній героїні Кобилянська зображує себе.

«Царівна» написана у формі щоденника, що дозволяє глибшою мірою проникнути в особистий світ головної героїні – Наталки Верковичівни. Дівчина бореться із нудним обивательським життям, прагнучи зажити як вільна особистість. Вона є «царівною», оскільки не боїться вступити у двобій із оточенням, вона вірить у своє особливе призначення.

«Вона прагне звільнитися від стереотипів, душа її бажає інших стосунків з людьми, зокрема з чоловіками, і тому ідеї рівноправності між статями знаходять в її душі щирий відгук. Таким чином, героїня приходить до усвідомлення свого місця в житті, вона бажає активного життя, боротьби» [71].

У повісті «Царівна» простежується «теорія надлюдини» Ф. Ніцше, яка, виявляється у характері Наталки. Вона твердо впевнена у тому, що інтелектуально сильніша не лише за знайомих жінок, а навіть і за чоловіків. Наталка намагається подолати буденність життя, прагне стати «надлюдиною», досягнути власної свободи.

О. Кобилянська була палкою прихильницею Ніцше, як і багато хто з її сучасників. Художній тип прози Кобилянської – ніцшеанський у своїй основі, її герої намагаються подолати нудоту життя, шукають вищого його сенсу, абсолютної свободи і стати «надлюдиною», яка живе «по той бік добра і зла». Всі ці постулати є непорушними для Наталки Верковичівни [71].

Подібні проблеми окреслені в повісті О. Кобилянської «Людина».

Біда головної героїні полягає в тому, що вона є всього лише жінкою. І хоча вона інтелектуально, морально, психологічно вища од усіх чоловіків, однак все одно залежить від матеріальних чинників.

Ситуація складається так, що молода завзята інтелектуалка мусить вийти заміж за приземленого чоловіка, таким чином втрачаючи свою можливість на свободу.

О. Кобилянську не цікавить звичайна тиха домогосподиня, вона у пошуках нового типу жінки – жінки, яка прагне реалізувати себе як особистість, яка не замикається у рамках дружини і матері. У творі « Valse melancholique» змальований саме такий тип – жінка-інтелігентка.

У повісті «У неділю рано зілля копала» простежується яскраво помітний конфлікт між бажанням жінки і вимогами людської спільноти. Власне цей сепаратизм одиниці і, зокрема, жінки, що відривається від материнського тіла культури, роду і землі, супроводиться ідеалізацією нової культурної спільноти, а саме – фемінної культури, що претендує бути «вищою» культурою [19].

Непересічна і бурхлива – саме так можна охарактеризувати письменницю Ірину Вільде, лауреатку Шевченківської премії за роман «Сестри Річинські».

У творах письменниці простежується талант психолога жіночих душ і характерів. Її твори – оповіді про звичайних людей з їх буденними проблемами і хвилюваннями.

Ірина Вільде описує прекрасні і глибокі жіночі образи зі знанням психології – саме за це її і вважають знавцем жіночої душі.

«Сестри Річинські» – твір, який став головним в її творчості, залишивши читачам зображення подій в Україні початку ХХ століття.

Життя п'яти сестер-сиріт осиротілих дочок панотця Річинського цілком залежить від обставин. Кожна дочка намагається влаштувати особисте життя, маючи власні уявлення про щастя. Сімейна ідилія сім'ї перебуває під впливом різних факторів, одним з яких є проблемна суспільно-політична ситуація в Галичині.

Ірина Вільде звертає увагу, що, незважаючи ні на що, жінка все одно прагне домашнього затишку, тепла і любові.

Яскраво проявила себе жіноча проза і в 90-ті роки ХХ століття. У 90-х роках ХХ століття з'явилася ціла плеяда талановитих письменниць, таких, як Забужко О., Т.Зарівну, С. Йовенко, С. Майданську, Г. Пагутяк, Г. Тарасюк. Ще можна додати такі імена: Л. Демську, І. Жиленко, Є. Кононенко, М. Матіос, Н. Мориквас, О. Пахльовську, Г. Петросаняк, Л. Тарнашинську, Н. Тубальцеву, Р. Харчук та інших. Варто зазначити, що велика кількість таких письменниць прославились як поетеси (І. Жиленко, О. Забужко, Т. Зарівна, С. Йовенко, С. Майданська, О. Пахльовська). Такий перехід із поезії в прозу свідчить про те, що змінилися пріоритети як серед читачів, так і в самій літературі.

ХХІ століття теж відзначилося активністю жіночого голосу в літературі. Варто зазначити твори О. Забужко («Музей покинутих секретів», «Сестро, сестро», «Інопланетянка»), Є. Кононенко («Жертва забутого майстра», «Без мужика», «Новели для нецілованих дівчат»), І. Роздобудько («Пастка для жар-птиці», «Гудзик», «Амулет Паскаля»), Люко Дашвар («Село не люди», «Покров», «Мати все»), Г. Вдовиченко («Пів'яблука», «Купальниця», «Бора»). Кожна з цих письменниць має сформований ідіостиль, завдяки якому вони вирізняються серед інших.

Сучасна жіноча проза відрізняються розгалуженою системою жанрів: детектив (І. Роздобудько «Пастка для жар-птиці»); виробничий роман (Г. Вдовиченко «Хто такий Ігор?»); роман-алюзія (І. Роздобудько «Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя»); трилер (І. Роздобудько «Ескорт у смерть»); роман-мелодрама (Г. Вдовиченко «Хто такий Ігор ?»); «жіночий роман» (любовна історія, «лав сторі»); ряд малих прозових жанрових форм – повість, оповідання, новела, вірш прозою, тощо [59].

У жіночій прозі XXI століття прослідковується боротьба між бажанням бути вільною, незалежною та вимогами від суспільства – народити дітей, реалізуватися як прекрасна господиня.

Отже, створення і розвиток феміністичних ідей в українській літературі свідчать про «міць жіночого голосу», про те, що жінка втомилася від гендерних стереотипів і прагне визнання себе як повноправної особистості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Фемінізм, перш за все, був створений як політичний напрям тоді, коли жіноцтво вирішило заявити про свої права. З часом виникла потреба в теоретизації ідей фемінізму, його принципів, засад, поглядів на станове жінки у суспільстві. Найбільш ґрунтовною працею ХХ століття, яка має феміністичне підґрунтя, є книга С. де Бовуар «Друга стаття». Саме це дослідження стало таким своєрідним програмним документом фемінізму ХХ століття.

Фемінізм в Україні, перш за все, проявився у створенні різноманітних жіночих організацій (Клуб русинок», «Кружок українських дівчат», «Товариство руських жінок на Буковині», «Жіноча громада», «Союз українок»), які займалися просвітництвом, виборюванням своїх прав.

Феміністичні ідеї української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття найбільш яскраво проявилися у творах Марко Вовчок, Наталі Кобринської, Лесі Українки, Ольги Кобилянської та Ірини Вільде. Їхні твори мають одну спільну тенденцію: сильні духом жінки, які протистоять стереотипним вимогам суспільства, обираючи для себе інший шлях – відстоювання власних цінностей, життєвих принципів.

Жіноча проза ХХ століття з її типовими проблемами (боротьба за свободу від нав'язаних цінностей, конфлікт між біологічним призначенням і

власним покликанням) стали орієнтиром для прози ХХІ століття. У прозі ХХІ століття знову повторюється конфлікт – кар'єра чи сім'я.

Феміністичні риси і мотиви в жіночій прозі заперечують патріархальні цінності, пропагують нове бачення на особистість жінки, таким чином, даючи їй право на підкорення нових горизонтів.

РОЗДІЛ 2. ТВОРЧІСТЬ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Літературний портрет Галини Вдовиченко

Книги Г. Вдовиченко – зразок «найсвітлішої» сучасної прози. Досвідчена журналістка, вона дебютувала в літературі 2008 року. З того часу вийшло вісім книжок, а роман «Пів'яблука», перший тираж якого розійшовся за місяць, був перевиданий вдруге. Щоб зрозуміти, що забезпечує популярність книжкам цієї львівської письменниці, достатньо прочитати хоча б одну [79].

Г. Вдовиченко народилася 21 червня 1959 року на Кольському півострові. Змалечку дівчинка навчалася в різних школах, оскільки її сім'я постійно змінювала місце проживання.

Г. Вдовиченко отримала вищу освіту, закінчивши філологічний факультет Львівського національного університету. Зараз живе у Львові і працює заступником головного редактора.

Г. Вдовиченко є автором численних літературних премій таких, як: нагорода «Гранд – Коронація слова» (роман «Хто такий Ігор?»)(2010р.); нагорода «Книжкове Левеня» (казкова повість «Мишкові миші»); друге місце в номінації «Світ дитинства» та третє місце в номінації Мистецтво друку» у національному конкурсі «Краща книга України» (2011) за повість «Мишкові миші»; у короткому списку Літературної премії Бі-бі-сі-2011 роман «Бора» увійшов у п'ятірку фіналістів; перша премія в номінації «Прозові твори для дітей» у Всеукраїнському конкурсі романів, п'єс та кіносценаріїв «Коронація слова – 2012» за казкову повість «Ліга непарних шкарпеток» [79].

Г. Вдовиченко – сучасна українська письменниця, авторка жіночої прози. Вона нарівні із такими авторками як Люко Дашвар, О. Забужко,

М. Матіос, Г. Пагутяк, І. Роздобудько, Н. Сняданко належить до когорти визнаних майстринь сучасної жіночої прози.

У кожному творі Г. Вдовиченко яскраво висвітлена доля жінки, не завжди успішної, досить часто – бідної. Проте героїнь творів Вдовиченко об'єднує прагнення до розвитку, самовдосконалення.

Літературний дебют Г. Вдовиченко відбувся у 2008 році, коли світ побачив роман «Пів'яблука». Перший тираж книжки розійшовся протягом місяця. Вона отримала спеціальну конкурсну нагороду «Вибір видавців», першу в історії цього конкурсу [79].

Роман «Пів'яблука» – щира оповідь про життя чотирьох подруг, про те, як вони долають різні перешкоди – сімейні, особисті, робочі. У центрі оповіді чотири подруги, кожна з яких має певні особливості характеру, свій світогляд, систему цінностей.

Сюжет роману є захоплюючим, детективним, навіть казковим.

Одного разу подруги знаходять цікаву старовинну дрібничку – яблуко зі секретом. Вони вважають, що яблуко є надзвичайно рідкісним екземпляром і створене відомим скульптором Пінзелем, який жив ще у XVIII столітті.

Ось це загадкове яблуко дивним чином робить кожну із героїнь щасливою, наче воно закодоване своїм майстром на виконання бажань.

Г. Вдовиченко надзвичайно вдало поєднує у романі «Пів'яблука» реальність із казковою атмосферою.

Читаючи цей роман, мимоволі відчуваєш себе на місці кожної з героїнь, аналізуєш їхні вчинки, переконання, розмірковуєш, що можна було зробити по-іншому.

Роман «Пів'яблука» – не просто роман про жінок, їхнє звичайне міське життя. Це твір про чотири сильні особистості, про їхню взаємодію зі суспільством. «Пів'яблука» – ковток свіжого повітря для українських жінок, котрі хочуть читати справді якісну жіночу прозу.

Друга книга Г. Вдовиченко «Замок Гербуртів» (інша назва – «Тамдевін») вийшла друком у 2009 році.

«Тамдевін» – оповідь про молоду талановиту художницю Анну, яка на запрошення подруги їде у далеке закинуте село – саме там вона знайомиться із науковцем Юрієм, який вивчає поведінку вовків. У романі розглянуто проблему морального зубожіння урбанізованої людини.

Неможливо оминати роман Г. Вдовиченко «Бора» (2012 р.). Головною героїнею цього твору є редакторка Христина Бора. У ньому йдеться про те, як Христина несподівано отримує у подарунок дім від людини, як ледве пам'ятає. Саме цей дім стає для жінки справжнім символом затишку і благополуччя, заманюючи під свій дах цікавих людей таких, як дівчинка-підліток Божка, подруга Лідія, дідусь Іван Іванович, якого покинули діти, чудний молодик Гордій, а ще собака Альма та кіт Кіцмань.

Саме у цьому домі герої відчують справжнє блаженство спілкування, оскільки можуть годинами говорити на різні теми.

Надзвичайно цінним надбанням у творчості Г. Вдовиченко є роман «Купальниця» (2012). У ньому продовжується тема жінки, започаткована у більш ранніх творах («Пів яблука», «Тамдевін», «Хто такий Ігор», «Бора»).

У цьому романі оповідається про Кароліну Кужвій – звичайну дівчину із села, яка поставила для себе мету – вийти в люди. Дівчина є цілеспрямованою, впевненою у собі, у неї навіть не виникають сумніви стосовно того, чи ж досягне вона поставленої мети. Кароліна досить швидко знаходить свою сходинку в соціумі, оскільки володіє особливою харизматичністю.

«Хто шукає, знаходить, хто стукає, тому відчиняють» – ось таким є кредо Кароліни, яка є справжнім зразком цілеспрямованості для сучасних жінок.

У 2015 році Г. Вдовиченко презентувала книгу «Маріупольський процес». У цьому романі постає тема АТО – події 2014 року.

«Роман починав писатися на початку вересня 2014 року, коли була серйозна ситуація під Маріуполем, я знала, що це місто не здадуть, воно саме не здасться, залишиться українським», – ділиться письменниця. Ще однією причиною, чому письменниця зважилася на прозу про АТО, стала історія, яку вона почула від поранених бійців у госпіталі: про кохання між українським захисником і сепаратисткою, батьки якого після загибелі сина забрали вагітну дівчину до себе у Львів» [79].

«Маріупольський процес» – це справжня сповідь, в якій акцент робиться не так на події війни, як на аналіз людини в такі страшні часи.

Г. Вдовиченко наголошує на тому, як важливо залишатися людиною з великої літери у будь-яких ситуаціях, зберегти співчуття, душевне тепло, доброту, людяність.

У романі «Маріупольський процес» авторка звертає увагу на те, що навіть у такий важкий час між людьми, які по обидва боки барикади, може спалахнути справжнє почуття.

Також Г. Вдовиченко пише твори для дітей. Один із них – «Ліга парних Шкарпеток». «У нижній шухляді шафи жили непарні шкарпетки. Їм дуже хотілося бути потрібними, але... одного разу господиня пообіцяла викинути «весь цей мотлох». Тоді вони організували «Лігу непарних шкарпеток», і коли хтось із них потрапляв у біду, друзі рятували його — витягали зі сміття. Навіть коли до сірої шкарпетки знайшлася пара, вона не захотіла покидати старих друзів» [79].

Ця книга навчає дітей цінувати справжню дружбу. Розповідає про те. Як же прекрасно жити на світі, коли поруч вірний друг, який завжди підтримає і виручить із біди.

«36 і 6 котів» – це казка про те, як одного вечора у будинку однієї бабусі, яка не надто любить тварин, поселилися 36 дорослих і 6 маленьких котів. Головна героїня казки, пані Крепова не могла навіть уявити собі, чим же закінчиться таке вторгнення. Проте несподівано бабуся розуміє те, що вона полюбила цих пухнастиків.

Г. Вдовиченко розповіла, що на таку історію її надихнула подруга, якій було важко прокидатись зранку, тому вона мріяла бути жайворонком [79].

Ця книга вчить дітей бережливому ставленню до тваринок. Показує те, що ми повинні їх шанувати і захищати.

Ще одна книга «Сова, яка захотіла стати жайворонком». Надзвичайно цікава оповідь про сову, якій набридло нічне життя, і вона вирішила стати жайворонком. А ось жайворонки теж забажав спробувати нічне життя.

«Ми часто хочемо переламати себе, бути тим, ким не є насправді. Не потрібно бажати бути кимось іншим, адже кожен з нас неповторний», – каже Г. Вдовиченко [79].

Казка «Сова, яка хотіла стати жайворонком» має глибокий повчальний підтекст. Вона показує те, що не варто намагатися бути не собою, наслідувати когось. Кожна людина є по-своєму унікальною.

Таким чином, зазначимо те, що творчий доробок Г. Вдовиченко є досить різноманітним, починаючи від жіночої прози і завершуючи дитячою.

У кожному романі авторки на першому місці – жінка, яка має купу проблем як побутових, так і духовних, і змушена вирішувати їх. Саме завдяки цьому жіноча проза Г. Вдовиченко має такий великий попит серед українських читачок. Кожна жінка у тій чи іншій героїні твору бачить себе, свої вчинки, свій характер.

Літературна творчість Г. Вдовиченко залишиться актуальною і надалі, оскільки в ній зображені проблеми, які так хвилюють сучасних жінок.

2.2. Художні особливості жіночої прози Галини Вдовиченко

Сучасна українська жіноча проза – цікаве, однак неоднозначне явище. Неоднозначність, неоднорідність жіночої прози полягає у тому, що вона не досліджена належним чином на теоретичному рівні [18, с. 94-95].

Проте жіноча проза має притаманні їй особливості, згідно з якими її можна віднести до надбань української літератури

Відома українська письменниця О. Забужко наголошує на тому, що жіноча проза є самобутньою і самостійною, виділяючи такі риси: «лірико-монологічна, «нутряна», сюжетно «нелінійна», вся в хитросплетіннях асоціативних розгалужень, – словом, «інша», із зовсім відмінним од чоловічого раціоналістичного, відсторонено-«об'єктного» способу моделювання світу [24, с. 294].

Слід розмежовувати «жіночий роман» і «жіночу прозу». Жіночий роман – дешева література, яка написана для жінок низького розумового рівня. Жіноча проза – це повноцінне і самостійне явище в літературі, котре має складніший характер. Для письменниць, які творять жіночу прозу, існує поняття «межова масова література», якій характерні такі риси, як філософська наповненість, різноманітність стилістичних засобів, глибокий психологізм.

Представницями межової масової літератури є М. Гримич, Л. Денисенко, М. Матіос, І. Роздобудько, а також Г. Вдовиченко, твори якої так люблять читати українки. Твори Г. Вдовиченко здатні конкурувати навіть із зарубіжною белетристикою.

«Галина Вдовиченко прагне артикулювати світ жіночої суб'єктивності в усій повноті. Звідси – виразна чуттєво-тілесна предметність, різноплановість і сфокусованість сприйняття, ліризм, опозиційність до авторитарних суб'єктно-об'єктних відношень, рефлексії особистого досвіду у контексті досвіду жіночого життя, свідоме і несвідоме протистояння жіночого

приватного світу світу чоловічому, жіночої творчої особистості – чоловічій творчій особистості, стиль письма – замість наративної послідовності подій реалізується афективна історія, тобто емоційна послідовність подій» [35, с. 6].

Проза Г. Вдовиченко є щирою, зворушливою, має психологічний підтекст. Описуючи головних героїнь, письменниця дає пояснення щодо особливостей їхніх характерів, вчинків. Кожен жіночий персонаж прози Вдовиченко має унікальний характер, світогляд, систему життєвих принципів, які сформувалися під впливом певних обставин, досить часто складних.

Ну і, звичайно ж, жіноча проза не може обійтися без мелодраматизму. Тут теж не все так просто. Здебільшого жінкам-героїням прози Г. Вдовиченко не таланить в особистому житті, а причиною цього є особливості їхнього характеру. Незалежність, самодостатність, неабияка сила волі – ось визначальні риси жіночих персонажів Г. Вдовиченко. Саме цих рис і побоюються чоловіки, яких зображує письменниця.

Варто звернути увагу на те, що жінок у прозі Г. Вдовиченко можна поділити на декілька груп. За основу візьмемо класифікацію української науковиці в галузі гендерних студій, історикині та антропологині, феміністки О. Кісь, яка у своїй статті «Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні» чітко розмежовує рольові моделі жінки: Берегиня, Барбі, Ділова жінка, Феміністка [28].

Образ жінки-берегині сформований з давніх-давен під впливом патріархальних традицій.

Споконвіків український народ вважав, що призначення жінки полягає лише у тому, щоб народжувати і виховувати дітей, поратися по господарству. Цей стереотип підкріплювався і церквою, яка постійно робила наголос на «великому щасті приведення у цей світ дітей».

Типовою «берегинею» є героїня роману Г. Вдовиченко «Пів яблука» Магда. Вона повністю занурена у сімейні клопоти, вважаючи їх найбільшим щастям для себе.

Барбі. Ця рольова модель є надзвичайно поширеною у сучасному світі. Вона не просто так має цю назву. Барбі – популярний серед маленьких дівчаток ляльковий персонаж. Ця лялька є об'єднаним образом жінки, котра виконує роль гарної, коштовної, однак пустої ляльки. Такий тип мріє лише про одне – віднайти свого спонсора, власника.

У наш час пропагандою рольової моделі Барбі активно займається ЗМІ, розкручуючи сюжети про те, якою має бути сучасна молода жінка, щоб зацікавити чоловіка. Здебільшого зустрічаються такі характеристики: струнка, вродлива, спортивна, комунікабельна. Саме такі, нав'язані суспільством стереотипи, бере до уваги сучасне покоління дівчат.

У різноманітних журналах зустрічаємося із публікаціями про те, як потрібно виглядати, щоб причарувати бажаного чоловіка, який має бути макіяж, стиль одягу, поведінка. Крім того, існує ще одна дивна суперечність: жінка завжди повинна мати вигляд моделі з обкладинки, але при цьому бути чудовою господинею – прибирати, готувати смачну їжу.

Варто звернути увагу на те, що рольова модель Барбі є хоч і популярною, проте вкрай небезпечною, оскільки нав'язує неправильні цінності, життєві принципи.

Ділова жінка. Українська дослідниця Т. Журженко розглядає ділову жінку як окремий самостійний тип ідентичності, виокремлюючи її особливі риси [23, с. 41-42]. Головна особливість полягає в тому, що через стереотипне сприймання жінку, котра займається бізнесом, не розглядають серйозно. Передбачається те, що вона не може повністю присвятити себе кар'єрі, оскільки повинна балансувати між роботою і сімейними обов'язками.

Роль ділової жінки є надзвичайно складною, оскільки їй доводиться долати гендерні стереотипи, боротися із упередженнями з [28].

Складна проблема ділової жінки полягає у тому, що її свідомість бореться як із застарілими гендерними стереотипами, так і з модерними ідеями рівності статей. Саме ця дихотомія викликає у жінки болісні хвилювання стосовно того, як же поєднати кар'єру і сім'ю. «Розв'язання цього конфлікту – вибір між кар'єрою та сім'єю – найчастіше відбувається на користь останньої – цей суто жіночий феномен у соціальній психології називають «відмовою жінки від кар'єри» [17, с. 65].

Такий тип простежується на прикладі героїні роману «Пів яблука» – Галини, котра має чоловіка, дітей, однак веде активне ділове життя, працюючи головним редактором газети. Її постійно мучать докори совісті стосовно того, що вдома гармидер, нема зготованої їжі.

Ще одна представниця рольової моделі ділової жінки – Луїза, яка спочатку повністю присвячує себе роботі, знаходячи у цьому задоволення. Проте, закохавшись, вона покидає роботу. Таким чином вона перетворилась у рольову модель Берегині.

Ще однією моделлю є образ Феміністки. Через значний вплив комунізму, котрий ганив явище фемінізму, деякі жінки бачать у ньому лише загрозу вічній ролі жінки. Причиною цього відсутність знань про феміністичну теорію та ідеологію.

Навіть у наш час більшість людей переконана в тому, що феміністка – самотня, озлоблена, агресивна істота, яка намагається виплеснути свій негатив на оточуючих.

У прозі Г. Вдовиченко варто виділити ще один тип – жінка-воїн. Він яскраво простежується у романі «Маріупольський процес» на прикладі жінки Ольги.

На початку роману Ольга є яскравим прикладом рольової моделі Берегині. Вона робить усе для того, щоб прогодувати сім'ю, доглядає за бабусею. Дівчину повністю влаштовує її життя, вона не прагне змін. Однак все змінюється тоді, коли вона зустрічається зі спійманим полоненим. Ольга закохується у нього і вирішує боротися за своє кохання. Вона потайки допомагає полоненому, незважаючи на звинувачення сепаратистів. Отож, Ольга із рольової моделі Берегині трансформується у модель жінки-воїна. «Виходячи за межі простору дому, дівчина проявляє велику сміливість, яка допомагає їй трансформуватися в більш самосвідому та самостійну модель» [36].

Аналізуючи героїнь прози Г. Вдовиченко, можна сказати, серед них зустрічаються два чітких типи – берегиня і ділова жінка. А ще існують поєднані типи і перетворення з однієї моделі на іншу. Отож, у прозі Г. Вдовиченко вдалося виявити такі типи жінок:

- берегиня;
- ділова жінка;
- поєднання двох рольових моделей – берегині і жінки-воїна;
- поєднання двох рольових моделей – берегині і ділової жінки;
- перехід із ділової жінки у берегиню.

Окрім того, виявлено, що творам Г. Вдовиченко притаманні такі риси: мелодраматизм, психологізм, щирість, зворушливість. Саме ці риси є визначальними у жіночій прозі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Літературна творчість Г. Вдовиченко – це цікаве і унікальне явище в історії української жіночої прози. Вона уже посіла почесне місце в ніші національної літератури. Її твори («Бора», «Хто такий Ігор?», «Купальниця», «Пів'яблука», «Маріупольський процес») присвячені саме жіночим

питанням. У прозі письменниці головною героїнею неодмінно має бути вольова, цілеспрямована жінка, яка доводить оточенню свій потенціал.

Серед таких цікавих особливостей, які притаманні прозі Г. Вдовиченко, варто зазначити те, що її героїнь можна поділити на рольові моделі: берегиня, ділова жінка, поєднання двох рольових моделей – берегині і жінки-воїна, поєднання двох рольових моделей – берегині і ділової жінки, перехід із ділової жінки у берегиню. Таким чином, Г. Вдовиченко показує право кожної жінки на власний вибір, світогляд, моральні цінності, аби тільки вона була щаслива.

РОЗДІЛ 3. ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ТВОРЧОСТІ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО

3.1. Гендерна інтерпретація образів у романі «Купальниця»

Особливість роману «Купальниця» полягає у тому, що вона є римейком на роман «Сестра Кері» відомого американського письменника Т. Драйзера. Г. Вдовиченко у своєму романі продовжує тему, започатковану Т. Драйзером, яка присвячена саме жінці, її становищу в суспільстві, становленню як особистості, а також стосункам між особами протилежної статі.

Головною героїнею роману Г. Вдовиченко «Купальниця» є звичайна сільська дівчина Кароліна Кужвій. Спочатку може здаватися, що в дівчині нема нічого особливого, все таке ж, як і в інших дівчат. Однак Кароліна мала надзвичайну силу волі, бажання до змін і кращого життя. Після закінчення школи вона одразу ж зрозуміла, що повинна досягнути чогось неймовірного, відірватися від буденності: «Залишитись у Висічі? Про це не могло бути й мови. Тут ніхто після школи не залишався, усі намагались втекти. Хто до Яворова, хто у Львів або й подалі. І Кароліна знала – ще до того, як вирішила не чекати випускного, ще перед тим, як виїхати до брата, – ноги її тут не буде. Будь-яку ціну за те, щоб вибратись звідси. Якщо на її долю випало народитися тут, то принаймні тепер вона сама вирішуватиме, де жити далі» [14, с. 10].

Незважаючи на погані оцінки в атестаті, відсутність якихось здібностей, Кароліна впевнена в тому, знайде своє місце у суспільстві, оскільки має неабиякий стимул – страх бідності та перспективу залишитися у своєму селі:

«У кожного свої страхи, Кароліна найдужче боїться двох речей – бідності та перспективи залишитись у Висічі. Одного разу в тому ж шкільному автобусі вона уявила собі картину кінця світу: ось минає рік, ось

їй вже дев'ятнадцять, а вона щодня трясеться тою самою дорогою, їздить на роботу в райцентр, а вечори минають біля телевізора. Що вони там, у попередній серії, остаточно розійшлися?.. Не знаєш?.. Чи вона повернулась до нього, чуєш, Кароліно, до тебе кажу?.. Курям дала, Кароліно? Ні, нізащо» [14, с. 16].

Дівчині притаманна одна надзвичайно важлива особливість, яка може видаватися незначущою, але саме вона впливає на формування її особистості. Це – уміння вчитися, переймати від людей найкраще: манери, особливості етикету, правильної поведінки у суспільстві:

«Напруженого виразу її обличчя ніхто не помічав, тут ніхто не витріщався одне на одного, та й вона, обережно поклавши руку на гумове поруччя, швидко опанувала себе. Ще й узялась розглядала рекламні щити, що пропливали поруч, та людей на зустрічному ескалаторі» [14, с. 25].

або

«Навіть від неповороткої простакуватої Наливайко було що запозичити. У неї був лагідний сміх, переливчастий, як звук води між річковим камінням — прізвище промовисто підтверджувало це спостереження» [14, с. 79].

Оточення дівчини теж помічає у ній особливості, котрі відрізняють її від обивателя:

«Мені подобається, – говорив тим часом Роберт дружині, – власне, це мені й подобається, що вона сама вирішує: так або ні. Можна було б погодитись на те, що саме йде до рук, принаймні зараз, на цьому етапі. А вона вибирає. Щойно приїхала, а вже очі горять, вже справи пішли. Період безнадії пропущено, як зайва ланка, а його, зауваж, майже нікому не вдавалося обминути» [14, с. 63].

Період безнадії і справді оминає дівчину, оскільки вона одразу ж знаходить роботу, при цьому виявивши у собі неабиякі здібності у сфері

торгівлі. Вона має неабияку ділову кмітливість, фантазію і креативність – риси, завдяки яким вона поступово стає успішною:

«Будь-якою ціною, будь-якими зусиллями треба було виштовхати подарункове діло вгору. Вона прикликала всю свою фантазію та смак, переглядаючи відповідні сайти та надихаючись дизайнерськими пропозиціями, далекими від подарункової сфери. Вона зменшила частку платні за роботу пакувальниці в загальній сумі за послугу, запропонувавши натомість ширший вибір матеріалів для оформлення подарунків. Покупці, вивчивши таблицю цін, охоче замовляли складні пакування, заощаджуючи на оплаті праці пакувальниці» [14, с. 68].

Успіхи у сфері торгівлі роблять Кароліну більш впевненою у собі, своїх силах, крім того, вона розвиває свій особливий магнетизм, завдяки якому впливає на людей:

«Кароліна озирнулась, офіціант миттєво відреагував на її погляд.

–Я вас слухаю, — опинився поруч. Кароліна просяяла йому назустріч сонячною усмішкою.

–Ви не могли б нам принести сигарету?..

–Пачку сигарет, — гречно повторив він замовлення. – Яких саме?

– Ні, нам не потрібна пачка, — Кароліна торкнулася свого пишного волосся повільним жестом, який підгледіла в Марини. Вона не зводила погляду з офіціанта, вишколеного, серйозного, у білосніжній сорочці та чорному метелику. – Ви просто стрельніть там у хлопів. І усміхнулась щиро, як товаришу. Хлопець повагався, але пішов. А повернувся з сигаретою, якимось по-новому глянувши на Кароліну, неофіційно, ніби на мить відчув себе не на роботі» [14, с. 73].

Окрім успіху на робочій ниві, Кароліна має везіння і в особистому житті. Вона знайомиться із молодим хлопцем Павлом, який одразу ж привертає до себе щирістю і доброзичливістю:

«Їй натомість сподобалось, як доброзичливо глянув цей молодик з темно-рудими вусами й чубом – і переключився на своє. Тому вона першою повернулася до розмови, ще й погодилась на його пропозицію випити чаю. З дорожньої, з вигляду доволі пласкої валізи сусіда на стіл лягли маленький буханець хліба в плівці з написом «Заварний», бринза в упаковці, паперові серветки та складаний ніж.

– Запрошую на вечерю. Я голодний як вовк!» [14, с. 22].

Однак, оце особисте щастя пройшло досить швидко, оскільки Павло почав ревнувати дівчину до минулого, маючи підозри на наявність у неї багатьох коханців:

«Де ти всього навчилась? – каже він, коли лагідний вітерець ніжності приходить на зміну буревію почуттів. Кароліна не відповідає. Ця фраза звучить у голові настирливими довбешками і через п'ять хвилин, і за годину, і наступного дня.

Де. Ти. Цього. Навчилась. Бум-бум-бум-бум.

Гатить, ніби цвяхи забиває. Фраза, що призначалася їй, але не мала до неї жодного стосунку» [8, с. 80].

Коли ж Павло вкотре почав розпитувати Кароліну про її минуле, вона вирішила покінчити з ним назавжди. У цьому рішенні виявляється її сила духу, неохота миритися із моральним дискомфортом:

«Ти що, жартів не розумієш? – Павло навіть не ворухнувся, спостерігаючи, як Кароліна натягує джинси, вдягає футболку. Залежна від нього у своїй пристрасі, куди вона дінеться? – Йди-но сюди. Чуєш, Кароліно!» [14, с. 94].

«...Їй вдалося б забути ті дурнуваті слова, якби підколки Павла раз за разом не робилися дедалі більш поблажливо-зверхніми, а зауваження – відверто-зухвалими. Переконувати його в чомусь? доводити щось? мовчки ковтати образи?.. Ні. Залишалось поставити крапку, відплакати своє,

відстраждати – і забути. Щоб не перетворитись згодом на свою маму, звиклу терпіти все» [14, с. 95].

Пізніше, коли у її житті знову трапиться оцей Павло, Кароліна виявить неабияку стійкість, рішуче відмовившись від минулого:

« Я фактично заміжня жінка, – сказала вона Павлові.

–Це нічого не означає, — відказав він.

–Це багато що означає, — відповіла вона» [14, с. 193].

Надзвичайно важливу роль у житті Кароліни відіграв ще один чоловік – Олег Шехов, який досить довгий час був доволі успішним юристом. Однак, тихе сімейне щастя, яке Кароліна вважала запорукою своєї душевної гармонії, виявилось недовготривалим. Олег втрачає роботу, натомість Кароліна знаходить ще кращу роботу – ведуча програми на телеканалі. Вона не розуміє свого чоловіка, який здався під тиском обставин, не намагаючись прагнути до кращого:

«Спостерігає за людьми, а думає про своє. Про те, що її особисте життя що далі то більше стає нестерпним. Чому вона не намагається змінити ситуацію, яка зайшла в глухий кут? Що її стримує від того, аби сказати Олегові: що зрештою відбувається? Як ми живемо? Її шокує його смиренність перед тим, що пропонує йому життя, його мовчазна згода на те, що він зараз має, в усьому, і перш за все у стосунках. Його все влаштовує, і цей новий чоловік не викликає у ній ані симпатії, ні бажання бути поруч. Нехай живе, як хоче, але вона тут до чого?» [14, с. 201].

Кароліна змінилася, удосконалилася, стала кращою версією себе, тож вона розуміє, що чоловік, котрий не прагне змін, буде тягнути її лише назад:

«Той жаль, що викликали внутрішні зміни в Олегові, частіше тепер змішувались з роздратуванням. Олег дедалі більше занурювався у свій світ, він зробився байдужим та бездіяльним щодо одних речей, але зберіг жваве зацікавлення до інших, таких як телевізор, Інтернет та балачки з Сашунею.

Хоча, можливо, це були й не балачки, а філософські розмови. У будь-якому випадку, вони становили важливу частину його теперішнього життя. Він знову і знову відкладав свої міфічні плани на завтра, і це завтра ніяк не наставало. Почуття реальності збігалось, як шагренева шкіра, але він цього не помічав» [14, с. 197].

Розуміючи, що у сімейному житті ї наступив крах, Кароліна повністю зосереджується на роботі. Вона віднайшла у собі талант до акторської гри – саме це і стало справою усього її життя. На тлі успіху Кароліни яскраво простежується дисонанс – талан у роботі і його відсутність в особистому житті:

«На прем'єру зібрався повний зал, у фойє працювало телебачення, розпитували відомих львів'ян, за що вони люблять театр і коли в театрі востаннє були. Русалка зіграла навіть краще, аніж варто було чекати від неї. Публіка гукала «браво», і двоє спритних хлопців винесли на сцену кошик з квітами, величезний кошик із зимовими трояндами. Олега серед тих, хто спішив за лаштунки, не було. Вітали без нього. Він пішов одразу після закінчення» [14, с. 227].

Не в змозі змиритися із удачею Кароліни, Олег вирішує покинути її, розуміючи, що назад вороття нема, що їхня історія кохання досягла свого апогею, ущент перегорівши.

«Я їду у Висіч, — каже він. Вона з подивом зводить на нього очі.

– Не на день, не на два, — далі веде він. — Щонайменше – до наступної осені. Бджола, відчуваючи свій близький кінець, – підсміюється, – залишає свій вулик. Але, може, мій вулик там. Може, він мене прийме» [14, с. 229].

Натомість у Кароліни розпочинається нове, бурхливе, захоплююче життя. Вона є молододю зіркою театру та кіно, яку високо оцінюють критики:

«Через рік, на початку весни, нова робота студентського театру збиратиме повні зали Першого українського театру для дітей та юнацтва,

газети писатимуть про новаторський підхід режисера та сценографа, переконливу психологію гри першокурсниці Кароліни Кужвій та злагоджений акторський ансамбль вистави; про те, що нова вистава не намагається шокувати, натомість бозна-як заходить у саму душу. «Купальниця» отримає високу оцінку на театральних фестивалях – у Москві, на фестивалі імені Чехова та в польському Гданську [14, с. 230].

Доля Кароліни Кужвій – непроста, сповнена болю, падінь, розчарувань, проте, радощів і успіху також. Звичайна сільська дівчина досягнула всього, будучи ніким. Досягнула сама – без усіляких спонсорів, коханців. Її неймовірна історія успіху ще раз підкреслює те, що жінка може досягнути найвищих висот, якщо вона цілеспрямована, має силу волі та прагнення до змін.

Г. Вдовиченко надзвичайно тонко, із глибоким знанням психології зуміла донести неймовірну історію молодої дівчини. Письменниця ніби випадково звертає увагу на те, що маючи такий шалений успіх на творчій ниві, Кароліна не знайшла стабільності в особистому житті. Така своєрідна умова – «слідуй за покликом душі чи за зовом тіла».

«Подейкуватимуть, що вона має чоловіка, непублічну людину, далеку від театру та кіно, але його ніколи не бачитимуть з нею на публіці. Попри це їй приписуватимуть численні романи, і деякі з чуток матимуть підстави для своєї появи» [14, с. 233].

Письменниця звертає увагу на те, що такі жінки як Кароліна, не можуть бути щасливими у заперті, серед чотирьох стін, серед безкінечної буденної рутини. Такі жінки – неймовірні, оскільки ідуть проти усталеного принципу суспільства – «або ідеальна домогосподарка, або ніхто». Вони кидають виклик, досягають висот, адже слідуєть поклику душі, вибирають самореалізацію, постійне вдосконалення.

«Купальниця» – роман-маніфест жіночої незалежності, яскравий приклад для молодих дівчат, які прагнуть досягнути успіху своїми силами, приклад того, що жінка – не другорядна істота, не стоїть на нижчому щаблі, не призначена лише для «домашнього вогнища».

Жінки ідуть уперед, відкривають і підкорюють нові горизонти, досягають найвищих вершин – ось кредо роману «Купальниця», котрий став справжнім дивом жіночої прози.

3.2. Типологія жіночих образів у романах «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука»

Творчість Г. Вдовиченко – яскравий зразок як феміністичної прози в сучасній українській літературі. Романи «Пів'яблука» та «Інші пів'яблука» – про справжню жіночу дружбу, якої в світі залишилося не так уже й багато. Чотири подруги (Магда, Галя, Ірина і Луїза) мають помітні розбіжності у характерах, проте, читаючи роман, бачимо, що саме це, як не дивно, об'єднує їх.

Напевно, найцікавіша героїня роману – телеведуча Луїза. Жінка, котра привертає до себе увагу людей, де би вона не була, оскільки, незважаючи на фізичну ваду (горб на спині), володіє особливим магнетизмом, який не може нікого залишити байдужим:

«Де б не опинялася Луїза – у коридорах телеканалу, у крамниці, на пляжі, де завгодно — на неї завжди звертали увагу. І не тому що ця ефектна мідноволоса жінка мала помітний виступ на спині над правою лопаткою. Власне, не горб відразу впадав у вічі. Приголомшливим було поєднання очевидної фізичної вади зі сповненим гідності, теплим, небайдужим поглядом. Виразні очі, густе руде волосся, аристократичні кисті рук — і потворні наслідки дитячого сколіозу. Всупереч усім законам гармонії таке поєднання не псувало її зовнішності, а найсильніший ефект справляла трохи

уповільнена граціозна хода — результат тривалої і виснажливої роботи над собою» [15, с. 6].

Луїза є оригінальною не лише у плані зовнішності. Її поведінка, манери, навіть, на перший погляд, не жіноча звичка (куріння) надає особливого шарму, навіть витонченості:

«...Луїза сіла за вільний столик так, аби було видно вхідні двері, замовила каву і неспішно розпалила свою верескову люльку. Залою для курців поплив аромат тютюну Captain Black...Кілька відвідувачів повернули голови на джерело благородних пахоців. На відміну від цигарок з їхнім хамським запахом, розпалена файка має королівський шлейф і схожа на доглянуту жінку з витонченими манерами: присутність і одної, і другої неможливо не зауважити» [15, с. 6-7].

Луїза – прекрасний приклад жінки XXI століття, яка досягає своєї мети попри усі перешкоди. Навіть помітна фізична вада не в змозі примусити її сумніватися у своїх силах:

«Якось донька Ірини пожалілася їй: фізкультура в університеті – непотрібний предмет, усі намагаються сачканути. «Уявити лише: двічі на тиждень здавати дурні нормативи!» – обурювалася Сонька. «Уявляти немає потреби, – спокійно відреагувала Луїза. – Я усе життя, день у день, протягом години здаю свої особисті нормативи. Ніхто не примшує. Якщо не буду цього робити – почну шкутильгати». – «Чому?» – не зрозуміла дівчина. – «Бо через викривлення хребта права нога коротша за ліву на два сантиметри, – приголомшила мамина подруга. – Не помічала?» [15, с. 6].

Завдяки своїй креативності, цілеспрямованості, впевненості, жінка змогла досягти успіху на телебаченні, хоча прийшла туди, не маючи ніякого досвіду. Саме на цьому акцентує увагу Г. Вдовиченко, підкреслюючи неймовірність підкореної вершини:

«Вона прийшла на телебачення, не маючи жодного досвіду роботи у засобах масової інформації. Почула з телеекрану оголошення — запрошували амбітних та креативних спробувати себе у ролі телеведучих і тележурналістів... Ця жінка була позбавлена усіх комплексів, пов'язаних із зовнішністю, виглядала настільки нестандартно, що бентежила лише своєю присутністю.

Її взяли на випробувальний термін, але всі знали від самого початку, що вона працюватиме на телеканалі» [15, с. 7].

Варто звернути увагу на такий важливий момент, як дискримінація за ознакою зовнішності. До Луїзи ставляться із упередженням лише тому, що вона має ваду хребта:

«Вона загіпнотизувала обидвох своїми очима коньячного кольору, напором і чітким баченням того, що робитиме. Ніколи дотепер їм не доводилося бачити таку пульсуючу потужними хвилями життя потворність у досконалій упаковці. Ця жінка була позбавлена усіх комплексів, пов'язаних із зовнішністю, виглядала настільки нестандартно, що бентежила лише своєю присутністю» [15, с. 7].

Характеру Луїзи притаманні такі важливі риси як доброта і чуйність. Закохавшись у свого колегу, котрий має хворобливу пристрасть до гри у казино, вона усі сили витрачає на те, щоб допомогти йому позбутися цієї хвороби:

«Я тебе не залишу. І не відчеплюся від тебе. Не дам тобі спокою. Не вступлюся. Жодної істеричної нотки в голосі — лише спокійна радість. І ніжність. Він мовчки стиснув її руку.

— Ну що ти? — вона не вимагала відповіді, достатньо було того, аби він слухав її. — Приймаю тебе з усіма твоїми особливостями, з усіма рисами, плюсами і мінусами. Тільки не казино. Буду з тобою хай би що і не віддам тебе цій заразі, зрозумів?» [15, с. 5].

У характері Луїзи цікаво поєднуються справжня впевненість, чоловіча міць із жіночою слабкістю. Коли вона бачить того, кого кохає, то одразу ж стає іншою людиною – маленькою дівчинкою, яка хоче уваги і тепла:

«Луїза ще з шкільних часів помітила за собою цю особливість: чим більше їй подобався хлопець, тим дурнішою вона робилася у його присутності. Поруч з тим, у кого була закохана, перетворювалася на тиху, спантеличену недоріку» [15, с. 9].

Г. Вдовиченко акцентує увагу на тому, наскільки сильною і рішучою може бути жінка, якщо вона любить по-справжньому, адже лише завдяки своїй силі любові Луїза здатна врятувати коханого:

«Ти знаєш, я ніколи не обмежувала, не контролювала нікого. І тебе не буду. Але якщо ти зникатимеш з горизонту, я знатиму, де тебе шукати. Ходитиму за тобою. Хочеш, аби я теж стала завсідницею казино? Щоб програвати почала? Я теж азартна. Разом усе спустимо, наробимо боргів...

Вона не віддасть його цьому молоху, рукою на нього не махне і не вступиться» [15, с. 60].

Ще один не менш цікавий персонаж у романі – успішна редакторка Галина. Вона є яскравим прикладом того, як завдяки своїй наполегливості можна досягнути вершини. Прискіпливість, креативність, оригінальність, наполегливість, – риси, котрі характеризують її. А ще має важливу особливість для журналіста – справжній мисливський нюх на цікавих особистостей:

«Першою взяла інтерв'ю у маловідомого викладача економіки, який сміливо й нестандартно мислив, а через кілька років, коли він став міністром економіки, вже не мала до нього жодного інтересу.

Повернулася свого часу з фестивалю «Червона Рута» і написала не про переможця, а про дівчинку, яку журі належно не оцінило, і самовпевнено

пообіцяла: слідкуйте за цією співачкою, на неї чекає успіх. І саме ця дівчина через кілька років стала переможницею “Євробачення”...» [15, с. 10-11].

З одного боку вона є успішним редактором газети, а з іншого – сімейною людиною. Героїня вперто намагається поєднати і особисте, і професійне життя так, щоб ні одне не зазнало краху, але, на превеликий жаль, помічає, що все більше і більше часу йде на вирішення домашніх проблем:

«А вдома на жінку-газетярку чекали гори з невідкладних справ, що непомітно і вперто виростали у чергову побутову джомолунгму. На стелях помічала ганебне павутиння, а у щоденнику Віктора-молодшого «двійки» та категоричні звернення учительки до батьків. Побут наступав на усіх фронтах – Галя тримала оборону.

Їй усе вдавалося наполовину – і на роботі, і вдома» [15, с. 11]

Ось ця боротьба на двох фронтах все більше і більше втомлює Галину, не залишаючи їй часу на власну творчість:

«У неї не залишалося ані сил, ані часу на свої матеріали. Її задуми тепер втілювали інші, а вона відчувала себе зручним для команди тренером. Ділилася з початківцями своїми ідеями, сама телефонувала «зіркам», аби вони не відмовили в інтерв'ю невідомому наразі журналістові. Надто безпорадним допомагала скласти список запитань. Потім редагувала тексти, виправляла смислові і навіть орфографічні помилки, викреслювала відверту дурню і забирала двозначності» [15, с. 11].

Вона все більше втомлюється через душевний конфлікт між бажанням виконувати улюблену роботу і сімейними обов'язками:

«Побут чіплявся за неї реп'яхами, не відпускав на свободу. Нічого, не пропадуть. Скільки можна дорослих чоловіків бавити? Майбутні невістки не подякують за безпомічних маминих синочків. Та й хлопці, призвичаєні до жіночої опіки, навряд чи почуватимуться впевнено у сімейному житті. Як не

навчила з дитинства побутовій самостійності, то варто хоч зараз спробувати» [15, с. 72].

У голові Галини – справжній рій творчих ідей, замислів, сподівань. Вона не бажає зупинитися на досягнутому, хоче змін.

«Вона і далі працювала у газеті, але вже була впевнена, що незабаром у її житті відбудуться зміни. Уява малювала журнал — глянцевий, про неординарних людей для неординарного читача. Назва його точно передавала б зміст – «Цікаво жити». Не маючи жодних варіантів щодо фінансової бази майбутнього видання, протягом кількох місяців після роботи і у вихідні Галя завзято займалася підготовкою ґрунту для майбутнього видання. Завела два грубі блокноти. В одному записувала ціни на оренду приміщень, друкарські послуги в різних друкарнях, тези розмов з фахівцями: друкарями, комп'ютерниками, дизайнерами, розповсюджувачами, їхні поради...» [15, с. 12].

Незважаючи на успіх у професійному житті, героїня все одно відчуває, що їй чогось не вистачає, однак не розуміє, у чому ж причина.

«Що знову не так? Чому вимріяний журнал уже не тішить? І звідки відчуття, що було вже як у дитячій грі «тепліше-тепліше», і раптом замість «гаряче», знову стало «холодно, холодно...»

Спробуєш це пояснити, нехай навіть й подругам, які завжди на твоєму боці, не зрозуміють, скажуть, що від добра добра не шукають. Усе так. Але чому на душі так мультко? Що їй ще треба?» [15, с. 13].

Г. Вдовиченко нібито ненав'язливо звертає увагу на те, що причина неспокою героїні – її не надто вдале сімейне життя, безкінечні рутинні будні, коли потрібно і вислухати, і дати пораду, і піти на компроміс навіть тоді, коли це – усупереч власним бажанням.

«Завтра ідемо на Шацькі озера, – напускним рішучим тоном повідомив Віктор, відчинивши двері, – нас запрошують. На п'ятницю, суботу, неділю.

Хлопці вже погодилися. Я правильно кажу? – крикнув убік кімнати синів. – Ну чого ти дивишся, як Ленін на буржуазію?... Невже не можеш дозволити собі зайвий вихідний? Ти редактор, чи хто? Візьмеш п'ятницю, раз на сто років можеш один робочий день витратити на себе. Не помруть без тебе!

Йому варто було зупинитися на цьому слові. Нехай було б «Набридло!», вона б зрозуміла. Але йому вдалося цього замало і він додав інше – того ж змісту, але брутальне і зле. Шмагонув як батогом... Знову все не так. І на роботі, і вдома» [15, с. 39].

Найбільше Галю дратує те, що Віктор (чоловік) зневажливо відгукується про жінку, тим самим знецінюючи і її:

«...Уранці, щойно Галя відчинила навстіж вікно, як кімнату заповнили пахощі саду, мокрою від нічного дощу, чорнобривців на підвіконні та голос Віктора. Голос її чоловіка лунав з відчиненого внизу вікна.

– Найбільша помилка мужика, – далі вів голос, – показати жінці свої почуття. Приховувати, і то подалі! Почуття дані для того, аби їх приховувати» [15, с. 74].

Через деякий час вона зрозуміє те, такому ставленню чоловіка є психологічна причина – комплекс:

«Лише проживши з ним багато років, вона нарешті зрозуміла. Це від матері йшло, від його ставлення до власної матері. Віктор був недолюбленою дитиною, із за давненими, схованими глибоко у підсвідомості комплексами. Тому у дорослому житті намагався взяти реванш. Від дружини вимагав перш за все уваги. Був переконаний, що жіночу увагу треба брати силою. Жінка має давати, чоловік – брати. Заслужила – маєш до себе добре ставлення. Не заслужила – вибачай» [15, с. 75].

Ще важче Галі стає після того, як її чоловік переніс інсульт. Замість того, щоб проходити реабілітацію, він просто здався. Для жінки, котра

завжди розвивається, у русі життя, Віктор став зайвим тягарем – саме через це постійно виникали сварки:

«Сваритися стало мало не щоденним ритуалом. Як ото почистити зуби чи застелити ліжко. Раз у раз він зривався в нескінченні випоминання, завзято додаючи давно минулим подіям фантастичних огидних подробиць та припущень, породжених підозрами, накручував такого неймовірного, що навіть не було бажання виправдовуватися» [15, с. 323].

Галині спроби хоч якось примиритися з чоловіком, нагадати про такі рідкісні моменти щастя, зазнають невдачі, оскільки йому байдуже.

«Одного разу на південному ринку в приморському місті, давно-давно, коли я була вагітна... Там продавали великий виноград – довтий і прозорий, і мені так нестерпно його захотілося, мало не зомліла. Ти купив мені велике гроно, помив під струменем води з вуличної колонки. Я тримала той виноград, мені руки тремтіли, ковтала ягоди, напихаючись, наче ніколи такого не їла. На базарі тхнуло рибою, товста жінка кричала: «Би-ички, би-ички! Свіжі би-ички! Щойно з моря!..» Мені ніщо не заважало. Ти дивився, як я їм, і я сказала, наче виправдовуючись: «Люблю виноград!». А ти сказав: «А я – тебе» [15, с. 325].

На прикладі Галі авторка роману «Пів'яблука» показує чи не головну проблемне запитання жінки XXI століття – кар'єра чи сім'я? Намагаючись поєднати ці дві сторони медалі, Галина розуміє, що поступово втрачає себе, оскільки домашня рутинна, проблеми все з більшим натиском затягують її. Але вона має рятівне коло – подруг, котрі завжди приходять на допомогу, допомагають позбутися психологічного стресу.

Ірина – непростий і надзвичайно цікавий персонаж роману «Пів'яблука». Вона є успішною дизайнеркою, організовуючи тижні мод і в Україні, і закордоном. Г. Вдовиченко підкреслює те, що Ірина є творчою особистістю, яка повністю віддана своїй роботі, занурена в неї. Мода – чи не

найважливіша складова її світу. Навіть поза межами роботи вона прискіпливо оцінює зовнішній вигляд людей:

«Ірина лише переодягнула б її в інші речі. Вона часто грала у таку гру: «переодягала» жінок, що заходили у маршрутку або йшли їй назустріч вулицею. Від одної вона подумки забирала сумочку і віддавала іншій. А тій, що лишилася без торбинки, підбирала в своїй уяві щось від інших жінок або зі свого гардеробу чи з нової колекції. Комусь міняла колготи з густо коричневих на ніжно-тілесні. Або думала: ця сукня могла би стати основою для елегантної «капсули», але у цьому чужорідному оточенні вона губиться, а жінка в ній стає невиразною сірою мишкою» [15, с. 330].

Варто звернути увагу на психологізацію образу Ірини, а саме на те, як протягом багатьох років змінювалося її ставлення до чоловіків.

У підлітковому віці її закоханість у хлопця не передбачала ніякої складної гри, продуманих ходів, тонкощів флірту. Так легко будувалися плани на спільне життя. Усе було просто:

«Її з цим хлопцем в інтернаті вважали «парою», казали: Саня з Іркою «ходять». Вони і справді ходили, тримаючись за руки, цілувалися на інтернатських сходах до солодкого ниття унизу живота і будували плани на майбутнє. «Спочатку у нас буде хлопчик», – обіцяв Сашко. – «Чому хлопчик?» – запитувала вона. – «Ну добре, дівчинка, – погоджувався він. – А потім хлопчик» [15, с. 2].

Подорослішавши, Ірина почала сприймати стосунки чоловіка і жінки як цікаву і подекуди небезпечну гру. Страх викриття заборонених неприпустимих стосунків, таємний флірт із одруженим чоловіком – ось що приваблювало її:

«Подивилася на Геннадія. Була ж сьогодні думка — може, це він, той, кого вона шукає? Упіймала на собі промовистий погляд Юлі: «Я все бачу, все розумію, мені боляче». Відвела очі. Що це за жорстока гра, коли двоє

розважаються, а третьому болить? У Ірини після любовної гарячки приходило охолодження (така вже дурна вдача), а чоловік, якого вона допускала до себе якнайближче, навпаки, прикіпав до неї наживо. Так уже було не раз» [15, с. 21].

Однак, переосмисливши своє життя, Ірина зрозуміла, що її уже не приваблює перспектива «віддатися течії подій, дістатися межі – і повернути назад» [15, с. 21].

«Небезпечна й захоплива гра у стосунки перестала вабити. Ірина любила гру між чоловіком і жінкою з усіма її несподіваними ходами, блефуванням, «піддавками» і тимчасовими перемогами. Вона приймала це як хорошу партію у шахи, головне було — вибрати рівного собі партнера. Відчувала, що врешті-решт переможе вона, а не він. І цього разу її бентежила перспектива віддатися течії подій, дістатися межі і повернути назад, до свого берега. А можливо, і не повернути. Бо де ж він, свій берег?... Шукай не шукай, усе не те» [15, с. 21].

Стосунки Ірини з чоловіками завжди були складними. Почуття були короткочасними, несерйозними. Причиною цього був характер Ірини:

«Не так важко зустріти кохання, як його зберегти. Коли маємо усе, ми, легковажні, поведимось так, ніби так завжди і буде за будь-яких обставин та умов. Ніби ніколи нічого не втратимо. Але втрачаємо, й Ірина втратила, і була впевнена, що тільки через власну пихатість і гордощі, і зверхність, і дурість. А коли доля вирішила через кілька років закріпити пройдений матеріал і перевірити, чого навчилася нездібна учениця, і знову допомогла зустрітися з рідною душею, Ірина наступила на ті самі граблі. І знову залишилася сама, тепер уже без чоловіка, без Андрія. Дивна річ, у своїх спогадах вона забула, що обидва кохані були далекими від ідеалу, і винила тільки себе» [15, с. 67-68].

Ірина має чимало спільного із подругою Галиною. Обидві вольові, незалежні, добиваються свого, успішні в професійному житті, однак не мають талану в особистому.

Магда – ще один персонаж із роману «Пів яблука». Вона кардинально відрізняється від своїх подруг, оскільки обрала для себе не кар'єрне зростання, а тихе сімейне щастя. У Магди відсутні честолюбиві плани стосовно своєї роботи, значення у суспільстві, оскільки вона вважає, що перш за все повинна приділяти увагу сім'ї:

«Її подруги просувалися угору, кожна своїми кар'єрними сходами. Високо ставили планки, сміливо експериментували, йшли на ризик, змінювали усталений порядок речей, помилялися... А Магда за понад двадцять років роботи у видавництві, просунулася лише на одну сходинку – була рядовим редактором, стала ревізійним. Думки про кар'єрний ріст її не турбували. Їй подобалося те, що вона робить на своїй маленькій ділянці, подобалося відповідати за свою індивідуальну роботу, а більшого вона не потребувала» [15, с. 39].

Варто зауважити те, що Магда сумлінно ставиться до своєї роботи, намагаючись зробити все ідеально, однак мало хто звертає увагу на такі старання:

«Процес вдосконалення чужих текстів нагадував їй генеральне прибирання у помешканні. Обсяг роботи відразу впадав у вічі. Достатньо було одного абзацу. Лише кілька разів їй до рук потрапляли машинописи, у яких рука не піднімалася поправити навіть помітні огріхи, бо вони були привабливими та органічними. Але зазвичай робота виглядала саме як ретельне прибирання» [15, с. 39 – 40).

Г. Вдовиченко звертає увагу на те, що така відсутність амбіцій Магди пояснюється її безтурботним дитинством, тобто їй не було сенсу прагнути до кращого – вона і так мала усе, що бажала.

«Мабуть, її патологічна безамбіційність та схильність задовольнятися малим брала початок від щасливого безхмарного дитинства. Друзі дивувалися її взаєморозумінню з батьками та відкритості дому, де гостям завжди були раді і намагалися перш за все нагодувати чи бодай напоїти чаєм з кизилевим варенням. Магда виросла не знаючи, що таке пиятики батька чи похмурий погляд матері. У батьківському домі не трималися заздрощі та злослів'я, ніхто не підвищував голосу, не принижував іншого. Магді не доводилося, як багатьом її ровесникам, обіцяти собі: «Я неодмінно виберуся зі злиднів та несправедливості». Її влаштувало те, що вона мала» [15, с. 40].

Магда – справжній приклад ідеальної домогосподарки, для якої головним є те, щоб скрізь було чисто, усі нагодовані. Жінка майже весь час віддає облаштуванню своєї садиби:

«Якщо дизайном дому займався в основному Ігор, під орудою якого авторські меблі впевнено витісняли промислово штамповку, то в облаштуванні садиби головною була Магда. Купувала на гуртовнях паростки кліматиса та жимолості, виплітала для них хмизняково-дротяні драбинки, підрізала садовим сікачем живопліт. Старенькою шуфлею* та іржавою сапкою вручну місила розчин бетону, старанно відмірюючи на кожні три відра піску відро цементу та поступово підливаючи в суміш воду. Аж поки не виклала з цементу та каменя, привезеного з берега Стрия, невелику декоративну фортецю — незвичної форми кам'яну лавку на п'ять різнорівневих сидінь» [15, с. 2].

У характері Магди є цікава особливість – вона уміє помічати те, на що інші не звертають увагу. Саме завдяки цьому жінка є прекрасним порадиником для подруг:

«В усьому, що не стосувалося її дому, Магда була не творцем, а цінителькою. Рівних їй у справі оцінювання не було. Вона підсвідомо відчувала, у чому сила побаченого, почутого, прочитаного, але скільки Галя

не пропонувала: «Напиши своє враження від книги (фільму, аудіоальбому, колекції, телепрограми), ти ж так цікаво говориш...» – Магда лише сміялася. Її влаштовувало бути доброзичливим критиком та порадником у розмовах з подругами» [15, с. 40].

Магда є таким своєрідним клеєм між своїми подругами, оскільки саме до неї вони звертаються у пошуках підтримки, поради, доброго слова. Саме на прикладі Магди Г. Вдовиченко показує, що дружба можлива навіть між абсолютно різними типами жінок – діловою жінкою і берегинею домашнього вогнища. Саме завдяки такому дисонансному поєднанню жінок роман «Пів'яблука» виглядає напрочуд збалансованим і цікавим.

Г. Вдовиченко не просто так створила «велику жіночу четвірку» – цим вона підкреслює, що у цьому світі, який досить часто вороже налаштований, жінка можна знайти підтримку у подруг. Авторка наголошує на тому, що жіноча дружба – не міф, а реальне явище, яке, однак, відоме тільки тим представницям жіночої статі, які вміють цінувати її.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У романах «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука» головними персонажами є жінки (дівчата), які прагнуть покращення, змін, намагаючись усіма способами досягнути цього.

Так у романі «Купальниця» головна героїня – Кароліна Кужвій демонструє нам свою незламність, вольову вдачу. Вона не просто бажає вирватися із замкнутого кола, вона діє, і їй це вдається.

Роман «Купальниця» – приклад для сучасних жінок, які бояться проявити свій індивідуалізм у характері, поглядах, вчинках. Роман про те, що жінка може навіть гори звернути, аби лиш захотіла того.

Потужна письменницька сила Г. Вдовиченко виявилася і в романах «Пів'яблука», «Інші пів'яблука». Головні герої діалогії – чотири жінки, які

мають різний характер, різні цінності, однак поєднані дружбою. На прикладі цих романів Г. Вдовиченко показує те, що у сучасному суспільстві жінки повинні підтримувати один одного, незважаючи ні на що.

ВИСНОВКИ

Фемінізм в літературі – цікаве і складне явище, яке бере свій початок ще у XVIII столітті, коли у Європі розпочалися революційні події, зокрема і Велика французька революція. У документах засвідчено те, що з перших днів французької революції жінки почали вимагати надання політичних прав, які тоді так і не вдалося вибороти.

Особливої популярності фемінізм набув у другій половині XX століття. Ідеологія фемінізму в Європі була обґрунтована у таких працях: М. Волстонкрафт «Виправдання прав жінки» (1792 р.), П. Б. Шеллі «Визволений Прометей» (1820 р.), К. Нортон «Природне праві матері на опікування своєю дитиною» (1837 р.), М. Фулер «Жінка в дев'ятнадцятому столітті» (1845 р.), Д. С. Мілл у «Поневолення жінок» (1861 р.), «Друга стаття» (1946 р.)

Фемінізм XX століття у своєму розвитку пройшов три етапи:

–перший етап (суфражистський) пройшов під гаслом боротьби жінок за надання їм виборчих прав. Він набув найбільшого поширення у США та Великій Британії.

–другий етап – відродження фемінізму (неофемінізм) розпочалося у 60-тих роках XX століття. Світогляд жінок був сформований на основі дослідження С. де Бовуар «Друга стаття», у якому були описані проблеми, пов'язані із жіночим рівноправ'ям в сучасному французькому суспільстві.

–третій етап бере свій початок із ранніх 90-х років XX століття і триває досі. Головна ідея третього етапу розвитку фемінізму полягає в тому, що потрібно з'ясувати, ким є сучасна жінка, а робити наголос передусім на тому, ким вона може бути.

Фемінізм здійснив значний вплив на розвиток суспільства, сюди входить політика в області вищої освіти. Завдяки цьому напряму жінки отримали право здобувати вищу освіту, працювати за спеціальністю на престижних

роботах. Фемінізм сприяв і запровадженню антидискримінаційних програм, завдяки яким збільшилось представництво жінок у сфері науки, політики.

Український фемінізм має давню історію – принаймні з 2-ї пол. XIX ст. Саме тоді українські жінки-феміністки взяли за просвітницьку діяльність. Результатом цього стало заснування багатьох організацій: 1884 року – часу перше світського жіноче товариство у Станіславі (Галичина) і жіночого товариство О. Доброграєвої (Київ), «Клуб русинок», «Кружок українських дівчат», «Товариство руських жінок на Буковині», «Жіноча громада», «Союз українок.

Теоретиками українському фемінізму були такі талановиті письменниці, культурні та громадські діячки: Х. Алчевська, О. Кобилянська, Н. Кобринська. У їхніх працях були сформульовані погляди на становище та роль української жінки в суспільстві.

Українську феміністичну літературу XIX – XX століття ще називають жіночою літературою (прозою). Найбільш яскравими постатями в українській жіночій літературі в кінці XIX – початку XX століття були: Марко Вовчок, Кобилянська О., Леся Українка. У своїх творах вони відображали становище жінки у патріархальному суспільстві, проблеми, з якими їй доводиться стикатися.

Становлення жіночої прози в Україні відбулося завдяки таким потужним майстриням пера – О. Кобилянській та Лесі Українці, в творах яких вперше описано сильних жіночих персонажів, які йдуть усупереч переконанням суспільства стосовно їхнього призначення. Так, наприклад, у романі О. Кобилянської «Царівна» перед нами постає хоч молода, проте впевнена у своїх поглядах дівчина, яка відстоює свої погляди, попри усі закиди в її бік.

Проте лише на початку 90-х років XX століття вітчизняна жіноча проза усвідомлюється як літературний феномен. До найвідоміших представниць сучасної української прози належать такі письменниці: Г. Вдовиченко,

Люко Дашвар, Л. Денисенко, О. Забужко, М. Матіос, Г. Пагутяк, І. Роздобудько та багато інших.

Г. Вдовиченко – яскрава представниця жіночої прози, в якій яскраво помітні феміністичні риси. Ці риси відображені у світогляді, життєвих принципах і переконаннях головних героїнь її прози. Її прозі притаманні такі риси, як мелодраматизм, психологізм, щирість, зворушливість, жіноча суб'єктивність, сповідальність, відвертість, безпосередність, автобіографічність, емоційність. Поєднання цих рис формує унікальний ідіостиль авторки.

На основі класифікації науковиці О. Кісь здійснили поділ жіночих образів на різні рольові моделі:

берегиня – рольова модель типової домогосподарки, яка усе своє життя присвячує сім'ї. У такого типу повністю відсутні кар'єрні амбіції;

ділова жінка – рольова модель, яка характеризується амбіційністю стосовно просування по кар'єрній драбині;

жінка-воїн – рольова модель, яка володіє потужною психологічною силою, завдяки якій ладна витримати усі негаразди.

Крім того, на прикладі романів «Купальниця», «Пів'яблука», «Інші пів'яблука» ми визначили, що головним героїням прози Г. Вдовиченко притаманні ті риси характеру, завдяки яким вони виборюють своє місце у суспільстві.

Кароліна Кужвій (героїня роману «Купальниця») поставила перед собою мету вирватися із замкнутого кола бідності і досягнути вершин. Незважаючи на численні перешкоди, вона йде вперед і досягає бажаного результату.

Ірина, Галя, Луїза (персонажі романів «Пів'яблука», «Інші пів'яблука») теж мають незламну силу волі, впевненість у собі та своїх силах. Вони є жінками, котрі ніколи не здаються, завжди йдучи уперед. Винятком є лише їхня подруга Магда, у якої нема потреби комусь щось доказувати, боротися

за своє місце під сонцем. Вона повністю задоволена скромною роллю домогосподині.

Жіноча проза Г. Вдовиченко є самобутнім явищем в історії сучасної української літератури, оскільки вона є продовжувачем феміністичних традицій своїх попередників, проте, по-своєму інтерпретуючи образи жінок, їхню роль в житті суспільства.

Сучасна українська жіноча проза зараз є особливо актуальною, оскільки лише вона може висвітлити проблеми, з якими стикаються жінки (різноманітні стереотипи стосовно своєї ролі в житті суспільства, свого призначення). Варто зазначити, що перспективи подальших досліджень сучасної жіночої прози ми вбачаємо у подальшому вивченні творчості Г. Вдовиченко та у дослідженнях, що стосуються особливостей формування концепції жінки у творах інших представниць сучасної української жіночої прози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агеєва В. Жінка в повоєнній прозі: парад стереотипів. *Слово і час*. 1991. № 6. С. 23 – 29.
2. Агеєва В. П. Жінка-читач і жінка-автор у постсоцреалістичній літературі: *Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського модернізму* : монографія. Київ, 2003. С. 277 – 284.
3. Агеєва В. П. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації : монографія. Київ : Либідь, 1999. 264 с.
4. Андрусак І. М. Несвяткові монологи : Книжковий клуб, 2005. № 3. С. 12 – 13.
5. Бажан О. М. Гендерна специфіка у формуванні прогресивних рис світогляду героїв нового типу в жіночій прозі. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2012. С. 235–241.
6. Біберова Г. Л. Незнайомі чи ігноровані? Жіноча доля жіночої прози в Україні. *Слово і час*. 2006. № 11. С. 87 – 88.
7. Білик О. І. Жіноче щастя made in Ukraine : Друг читача, 2007. № 4. С. 3.
8. Білоус Н. В. Сильові особливості моделювання жіночих характерів в українській літературі другої половини ХІХ – початку ХХ ст : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2005. 17 с.
9. Березовчук Л. Н. У фемінізму не женское лицо. 2002. № 1. С. 104 – 129.
10. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884-1939. Київ : Либідь, 1995. 424 с.
11. Богачевська-Хомяк М., Веселовна О. М. Жіночий рух в Україні. Енциклопедія історії України. Київ : Наукова думка, 2005. 320 с.

12. Бойцун І. Жінка-деміург у маргінальному суспільстві в оповіданні «Березень – місяць перемін» Раїси Іванченко. *Філологічний дискурс*. 2015. Випуск 2. С. 7 – 10.
13. Брандт Г. А. Природа женщины как проблема : концепции феминизма. Алетейя, 2006. 160 с.
14. Вдовиченко Г. К. Купальниця: роман. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2012. 240 с.
15. Вдовиченко Г. К. Пів'яблука. Інші пів'яблука. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 472 с.
16. Воробйова Т. В. Жіноча проза у просторі теоретичного дискурсу: Нова філологія: зб. наук. пр. М-во освіти і науки України. Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2005. № 2. С. 258-265.
17. Гаврилица О. А. Ролевой конфликт работающей женщины : автореф. дис. ... кандидата психологических наук : 19.00.05. Москва, 1998. 24 с.
18. Герасименко Н. Популярна література кінця ХХ – початку ХХІ ст. Тернопіль : Джура, 2010. 264 с.
19. Гундорова Т. Стать і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. Київ : Критика, 2002. 272 с.
20. Гендерні відносини : архетип, стереотип, ідентичність. За заг. ред. Пушонкової О. А., Шевченко З. В. Черкаси : 2016. 202 с.
21. Енциклопедія історії України. URL : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU> (дата звернення : 10. 09. 2021).
22. Жеребкина И. Теория и история феминизма : навч. посібник. Харьков : Пресс, 1996. 387 с.
23. Журженко Т. Ю. Маргінальна економічна діяльність і місце в ній жінок. Гендерний аналіз українського суспільства. ПРООН, Представництво в Україні. Київ : Златограф, 1999. С. 165 – 172.

24. Забужко О. Прощання з імперією: кілька штрихів до одного портрета. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика. Київ : Факт. 2006. С. 267–307.
25. Завьялова М. П. Это и есть гендерное литературоведение. Современная женская литература: поиски традиций и новых языков. 2000. С. 8–9.
26. Інша мова жінки: художні особливості української жіночої прози 90-х рр. ХХ ст. *Слово і Час*. 2008. № 2. С. 49 – 56.
27. Кісь О. Р. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2003. С. 10 – 11.
28. Кобринська Наталія. Хата-читальня Прикарпаття. URL : <https://www.sites.google.com/site/xatachytalnya1/pismennikiprikarpatta/natalia-kobrinska> (дата звернення : 11. 09. 2021).
29. Котенко Н. В. Інтервенція по-жіночому. *Березіль*. 2005. № 5. С. 168 –170.
30. Крок О. Д. Радикальні феміністки борються за свободу. *Політика і культура*. 2000. № 47. С. 20-21.
31. Крупка М. А. Гендерний дискурс у сучасній українській літературі. *Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство* : зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне : РДГУ, 2000. Вип. ІХ. С. 145 – 151.
32. Кушнерюк Ю. Р. Феномен любові в художній парадигмі сучасної української жіночої прози. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. Київ, 2004. Вип. 18, ч. 2 : Питання менталітету в українській літературі. С. 567 – 573.
33. Левицька Н.Є. Своєрідність образів чоловіків у сучасній жіночій прозі. 2011. № 211. С. 138 – 140.

34. Марушевська О., Шарова К. Образ жінки в українській пресі. *Філософсько-антропологічні студії*. Спецвипуск. Київ : Стилос, 2001. С. 220-225.
35. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство: За ред. Ткачука М. П. Тернопіль: ТНПУ, 2014. Вип. 41. 514 с.
36. Образ жінки-воїна в романі Галини Вдовиченко «Маріупольський процес». URL : <http://ndsif.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/83/83#.Ybkf7SMue00> (дата звернення : 11. 09. 2021).
37. Откович К. Ілюзія свободи: образ жінки від традиціоналізму до модернізму : монографія. Київ : КАРБОН, 2010. 209 с.
38. Павличко С. Д. Фемінізм. Київ : Основи, 2002. 322 с.
39. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі : монографія. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Либідь, 1999. 447 с
40. Періодичні видання для жінок в Україні: динаміка розвитку та концептуальні особливості : Навчальний посібник. Суми : Видво СумДУ 2009. 144 с.
41. Павличко С. Д. Чи потрібна українському літературознавству феміністична школа? *Слово і час*. 1991. № 6. С. 10 – 15.
42. Проблеми фемінізму, гендерних студій та перекладу в українському контексті. Філологічні науки. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 58. С. 121 – 125.
43. Рижкова Г. П. Українська «жіноча» проза 90-х років ХХ – початку ХХІ ст.: жанрові і нарративні моделі та лінгвопоетика : автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.01.01. Кіровоград, 2008. 20 с.
44. Рижкова Г. П. У пошуках щастя і любові : лінгвокультурні концепти у сучасній українській «жіночій прозі». *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 3. С. 119 – 124.

45. Романюк А. С. Політична доктрина фемінізму у ХХ ст. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Політологія, Філософія. Вип. 13. Ужгород : Вид-во Ужгородського національного ун-ту “Говерла”. 2009. С. 339 – 345.
46. Романюк А. С. Історія західних політичних вчень : політичні доктрини ХХ – початку ХХІ ст. : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 255 с.
47. Словник гендерних термінів : присвячений основній термінології в галузі гендеру та фемінізму. Укладач Шевченко З. В. Черкаси : видавець Чабаненко Ю., 2016. URL : <http://a-z-gender.net/ua/feminizm-pershoi-xvili.html> (дата звернення : 10. 09. 2021).
48. Смоляр Л. О. Жінки – за діалог. *Віче*. 1999. № 6. С. 100-106.
49. Смоляр Л. О. Фемінізм в Україні. Традиції і сучасність. *Віче*. 1995. № 9. С. 81 – 82.
50. Соломін О. А. Фемінізм. Політологічний енциклопедичний словник. За ред. Ю. С. Шемшученка. 2-е вид. доп. Київ : Генеза, 2004. 454 с.
51. Стяжкіна О. В. «Радянська жінка» і «лірична героїня»: створення стереотипів в українській літературі 50-х – 90-х років. 2001. Том Х. С. 142 – 147 с. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2001/10-1-28.pdf> (дата звернення : 10. 09. 2021).
52. Становлення жіночого руху Франції у шістдесяті роки ХХ ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 37. С. 227 – 231.
53. Супрунець Н. П. «Жіночі голоси у вітчизняній літературі» : метод. поради на допомогу популяризації сучас. укр. худож. кн. Укладач Н. П. Супрунець. Донецьк : Сх. вид. дім, 2008. 24 с.
54. Таран Л. В. Бути самій собі ціллю: до питання про автобіографізм сучасної жіночої прози . *Сучасність*. 2006. № 3. С. 139 – 155.

55. Таран Л. В. Жіноча роль: жінка-автор у сучасній українській прозі: емансипаційний дискурс. Київ : Основи, 2007. 126 с.
56. Теоретико-правові витоки становлення фемінізму в Україні. URL : http://lsej.org.ua/3_2020/30.pdf (дата звернення : 10.09.2021).
57. Типологія жіночих образів у сучасній жіночій прозі. URL : <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12637/1/Nakashydzze.pdf> (дата звернення : 11.09.2021).
58. Ткаченко Т. І. Феномен жіночого прозописьма в українській літературі другої половини ХХ – початку ХХІ століття : монографія. Київ : Міжнар. ун-т. Київ : КиМУ, 2008. 254 с.
59. Українська література : проблеми гендеру. URL : https://knowledge.allbest.ru/literature/3c0a65635a3ad69a4c53a88421316c26_0.html (дата звернення : 11.09.2021).
60. Український літературний фемінізм. URL : https://vuzlit.ru/609430/ukrayinskiy_literaturniy_feminizm (дата звернення : 11.09.2021).
61. Український фемінізм: дати, події, імена. <https://naszeslowo.pl/ukrainskij-feminizm-dati-podii-imena/> (дата звернення : 10.09.2021)
62. Улюра Г. А. Не треба мислити яблучними стереотипами. Українська жіноча проза 2005 року : критич. огляд : Друг читача. 2005. № 12. С. 6.
63. Фемінізм в Україні. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Фемінізм_в_Україні (дата звернення : 10.09.2021).
64. Фемінізм : сутність, етапи, напрями. URL : <https://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/sotsiologiya/part1/011.htm> (дата звернення : 10.09.2021).
65. Фемінізм. URL : <https://9.slovaronline.com/3225> (дата звернення : 10.09.2021).

66. Фемінізм як життєва позиція особистості і прагнення до самоактуалізації. URL : <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/11207> (дата звернення : 10.09.2021).
67. Фемінізм як ідеологія жіночих рухів. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/29.pdf> (дата звернення: 10.09.2021).
68. Фемінізм як соціально-психологічне явище. URL : http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/10689/Теленга_стаття%20%281%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення : 10.09.2021).
69. Фемінізм в українській літературі кінця XIX – початку XX століття. URL : https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14034/ (дата звернення: 10.09.2021).
70. Феміністичний дискурс творчості Лесі Українки. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2012/200-188-21.pdf> (дата звернення : 11.09.2021).
71. Фемінізм у творчості Кобилянської. URL : https://allazgircha2015.ucoz.ua/index/feminizm_u_tvorchosti_kobiljanskoji/0-62 (дата звернення : 11.09.2021).
72. Феномен жіночої прози. URL : https://www.libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=184:q-q&catid=148&lang=uk (дата звернення : 10. 09. 2021)
73. Ференц Н. Основи літературознавства. Київ : Знання, 2011. С. 431
74. Філатова О. Проблема гендерної трансформації в радянських сюжетах. Літературний процес: методологія, імена, тенденції. *Філологічні науки*. 2014. № 3. С. 55 – 59.
75. Філологічні науки. Збірник наукових праць студентів та викладачів факультету. Упоряд. О. І. Панченко. Дніпро : Акцент ПП, 2017. 226 с.
76. Філоненко С. О. Гендерна проблематика та нова концепція особистості жінки в сучасній українській жіночій прозі. URL :

http://bdpu.org/philological_faculty/Zarub_lit_ta_teor/s_filonen (дата звернення : 10.09.2021).

77. Філоненко С. Дочки-матері – нові правила гри : Актуальні проблеми літературознавства : збірник наукових праць. Наук. ред. проф. Н. І. Заверталюк. Дніпропетровськ : Навчальна книга, 2002. Т. 11. С. 87 – 95.

78. Філоненко С. Феномен жіночої прози в українській літературі : *Українська мова та література*. 2008. № 22/24. С. 57 – 61.

79. Щирість та емоційність прози Галини Вдовиченко : інтелект-реліз. Упоряд. В. В. Потуремець. Полтава, 2019. Вип. 28. 12 с.

80. Юрескул І. Типологія жіночих образів в українській жіночій прозі кінця ХХ століття. *Наука. Освіта. Молодь*. 2016. Випуск 2. С. 250 – 251.

81. Ярош О. Б. Жіночий рух. Куди і навіщо. *Віче*. 2001. № 3. С. 109 – 115.